

Національний університет "Острозька академія"

Факультет романо-германських мов
Кафедра англійської філології

Кваліфікаційна робота (проект)

магістра
на тему

Лексико-семантичні та лінгвостилістичні особливості політичного дискурсу на прикладі промов Дональда Трампа

Виконав: студент 6 курсу, групи МА-61
спеціальності: 035 Філологія
спеціалізації: германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Ляшук Максим Олександрович
(прізвище та ініціали)

Керівник: доц. Крайчинська Галина Вацлівна
(прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Острог – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИКО-АНАЛІТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	6
1.1. Основні поняття та терміни дискурсу.....	6
1.2. Поняття політичного дискурсу.....	11
1.3. Семіотика політичного дискурсу.....	13
1.4. Дискурс-аналіз	15
1.5. Жанри політичного дискурсу	18
1.6. Предвиборчий дискурс, як особливий жанр політичного дискурсу.....	21
1.7. Головні стратегії й тактики політичного дискурсу.....	25
1.8. Ефективність політичного дискурсу.....	31
1.9. Основні функції політичного дискурсу.....	34
1.10. Соціально-когнітивні особливості політичного дискурсу: інституційність та конвенційність політичного дискурсу.....	42
1.11. Елементи маніпуляції та інші особливості політичних промов у наші дні.....	48
Висновки до розділу I.....	51
РОЗДІЛ II ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ДОНАЛЬДА ТРАМПА.....	53
2.1. Маніпулятивні технології вербального впливу в політиці.....	53
2.2. Маніпулятивний вплив у промовах Дональда Трампа. Засоби підсилення мовленнєвої маніпуляції.....	54
2.3. Процес словотворення і приклади неологізмів у промовах Дональда Трампа.....	62
Висновки до розділу II.....	63

РОЗДІЛ III	ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ТА СИНТАКСИЧНІ	ДОНАЛЬДА
ОСОБЛИВОСТІ	ПРОМОВ	
ТРАМПА.....		64
3.1. Епітет.....		64
3.2. Гіпербола.....		66
3.3. Парацеляція та умовчання.....		67
3.4. Метафори та евфемізми		68
3.5. Повтор.....		70
3.6. Слова наповнювачі та прізвиська.....		75
3.7. Риторичні питання.....		76
3.8. Інші приклади.....		77
3.9. Синтаксичний рівень і показник мови у промовах Дональда Трампа.....		79
Висновки до розділу III.....		87
ВИСНОВКИ.....		89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....		91

Вступ

Актуальність роботи: Таке явище, як політичний дискурс вже на протязі сотень років привертає собою пильну увагу багатьох науковців, дослідників і лінгвістів. Серед них можемо зазначити найвідоміших: Е. І. Шейгал, Ю. А. Сорокін, І.Ф. Ухвановоа-Шмигова, М. М. Бахтін, Б.С. Карімов, А.К. Михальський, Т. М. Уділов, Р. Якобсон, К. Бюлер та багато-багато інших. Глибокі дослідження та багатогранне вивчення усіх можливих особливостей даного явища продовжуються з самого першого застосування у мові згаданого терміну, і по теперішній час.

Метою магістерської роботи висвітлення і проведення детального аналітичного опису такого явища, як дискурс. Окрім цього, визначення всіх його основних компонентів, а саме функцій, стратегій, жанрів, та дослідження політичного дискурсу, як одного з найважливіших видів дискурсу.

Відповідно до поставленої у роботі мети необхідно вирішити такі основні **завдання:**

- узагальнити та систематизувати теоретичний аспект даної проблематики;
- розглянути і охарактеризувати лексико-стилістичні особливості політичного дискурсу, використавши близько 3000 ЛО з найвідоміших промов політичного діяча Дональда Трампа;
- з'ясувати всі головні особливості використання тих чи інших лінгвістичних і семантичних засобів, досліджуючи певну промову;

Об'єктом дослідження в магістерській роботі слугує таке явище, як політичний дискурс.

Предметом дослідження є 3000 ЛО з найвідоміших промов 2019-2020 років видатного політичного діяча і блискучого оратора Дональда Трампа.

Теоретичною основою дослідження слугували дослідження таких вчених і лінгвістів, як Е. І. Шейгал, Ю. А. Сорокіна, І.Ф. Ухванової-Шмигової, М. М. Бахтіна, Б.С. Карімова, А.К. Михальської, та ін.

Методологічну основу магістерської роботи становлять такі **методи**, як метод контент-аналізу, дискурсивний аналіз і метод порівняльного аналізу.

Теоретична значимість магістерської роботи в тому, що таке глобальне явище, як політичний дискурс є об'єктом інтересу мільйонів дослідників та лінгвістів, і, окрім того, за сотні років досліджень дане явище все ще не має чіткого, детального визначення і, таким чином, потребує обов'язкового додаткового вивчення.

Практична цінність даної роботи полягає в тому, політична риторика, як мистецтво виступати перед широкою аудиторією, та як невід'ємна частина політичного дискурсу, значно розвинена в англійських країнах. Тому, вивчення лексичних та стилістичних особливостей публічних промов американського політика і зразкового оратора Дональда Трампа, та дослідження його мовного образу продовжує бути і буде актуальним напрямком в англійській філології.

З огляду на характер цього дослідження, яке використовує знання як зі сфери безпосередньо лінгвістичної науки, так і політології, результати проведеного дослідження можуть мати практичну цінність для самого широкого спектра фахівців: лінгвістів, політологів, спічрайтерів, менеджерів по роботі з громадськістю та ін.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів (I Розділ складається з 12 підрозділів; II Розділ – 3 підрозділи; III Розділ – 9 підрозділів), загальних висновків та списку використаної літератури.

Апробації магістерської роботи. Участь в Інтернет-конференції «English for specific purposes» (HyOA, 2019).

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИКО-АНАЛІТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1 Основні поняття та терміни дискурсу

Поняття «дискурс» існує відносно недовго у науковому обігу, проте воно (так само як і поняття «текст») багатозначне і багатопланове. Поняття «дискурс» увійшло в науковий обіг разом з поняттям «дискурс-аналіз», коли увагу дослідників привернув аналіз «затекст». А тому найважливішим при дослідженні стає контекст, а саме соціальний і знаковий контекст (так звана інтертекстуальність). Як результат, в аналіз текстів було включено такі категорії, як наратив, жанр, сценарій (як літературознавча парадигма), міф, фрейм, аудиторія, роль, статус (як соціологічна парадигма), інтерпретація тексту. Як ми бачимо, поняття дискурсу ігнорує не тільки кордони окремого конкретного тексту, а й дисциплінарні межі, набуваючи нового статусу - міждисциплінарний дослідницький напрямок [11, с. 46].

Дискурс - це термін, який прийшов в середині минулого століття з французької мови, і залишився в цьому звучанні з тією тільки особливістю, що для дослідників, які проводять наукові дослідження в рамках соціальних наук, це - 'дискурс, а для лінгвістів це – дис'курс. Власне, два варіанти вимови пов'язані з двома варіантами змісту цього терміна. Двозначність поняття «дискурс» полягає в тому, що він означає і діяльність, і її результат. Дискурс - це цілеспрямована соціальна дія і мова. Під дискурсом дослідники розуміють також як складну єдність мовної практики та екстралінгвістичних чинників. Для збереження цілісності дискурс-досліджень ключовим

(інтегративно значущим) є загальне поняття код, що вбирає в себе як вербальні, так і невербальні «знаки» [23, с. 141].

На думку Ухванової-Шмигової І.Ф., дискурс є цікавим процесом, а не результатом, тому його вивчення можливо тільки на матеріалі сучасних текстів. Таким чином, дане явище постає як методика, яка працює з обмеженою кількістю текстів, її визначають як аналіз лише усного мовлення в процесі звучання [13, с. 148].

За умови, коли дискурс постає продуктом мовленнєвої діяльності, то дискурс-аналіз представляється як аналіз повідомлень або текстів, незалежно від часу їх виникнення. Тут вже в фокусі уваги перебуває сам текст, а також умови функціонування тексту, які відобразилися у конкретному тексті. Тому, такий текст розглядається як особливий комплекс, який побудований на взаємодії цілого набору кодів (невербальних і вербальних). В обох випадках текст - це подія. Але якщо в першому випадку текст - це подія взаємодії реальних людей, то в другому - взаємодія тексту і читача / слухача.

Сьогодні дискурс-аналізом займаються не тільки соціологи і лінгвісти. Роботи дослідників дискурсу подібні до діяльності фахівців, які займаються зв'язками з громадськістю, рекламним бізнесом і фахівців-іміджмейкерів.

На думку дослідників, дискурс - це такі тексти, як усні та письмові тексти, сучасні та історичні, реальні та штучно сконструйовані) з усією його повнотою і поліфонічністю, а також напівфункціональністю, з урахуванням реального й потенційного, реального і «того, що будується», конструюється [14, с. 56]. План змісту дискурсу включає в себе цілий комплекс знань про світ, соціум, комуніканти, комунікативні коди і їх взаємодії.

Відповідно до вищесказаного, дискурс-аналіз становить комплексний аналіз різних видів змісту і реконструкцію всіх видів закладених в нього контекстів. Дискурс - це текст, що створюється індивідами у процесі їхньої комунікації. Процес створення проходить як відкриття для мовця та слухача / читача, перекладача та інтерпретатора. Текст вбирає в себе багато значень та аспектів, видів, типів змісту. У ньому відображається семантика, яка

вкладається суб'єктами комунікації, і семантика, яка народжуються від поєднання комунікативного та ситуативного планів сприйняття мови. Це також і значення, що народжуються від характеристики мови і поведінки особистості, а також від різноманітного досвіду комунікантів: національно-культурного, історичного, мовного, мовленнєвого, соціального, інтелектуального, естетичного і т.д.

Синтез і володіння цією безліччю відтінків змісту представляє те, що називають дискурс-компетенцією мовця. Наявність дискурс-компетенції дозволяє бути комунікативно грамотним і означає, що є можливість передбачати результати існування текстів в окремій соціальній групі, та врахувати їхній вплив на долю суспільства та на свою власну долю [21, с. 15].

Дискурс – власне як і текст, є розумовою діяльністю людини, а також феноменом і функцією одночасно. Хоча суть в тому, що у дискурсі діяльність мовця звужена до деяких соціально-орієнтованих мовленнєвих навиків. Розглядаючи дискурс, як феномен, пов'язаний з діяльністю людини, основна увага акцентується на те, що це визначний феномен соціально-орієнтованої діяльності людини-комуніканта, який визначається лише з цих позицій. Якщо дискурс розглядають з позиції мовленнєвого та функціонального навантаження, то мають на увазі функцію соціальної орієнтації та функцію організації.

Шейгал Є.І. розглядає дискурс як цілісну мовну дію з семіологічних позицій, тим самим відбувається системний опис функціонуючої мови, мови в дії. Вона визначила, що адресант використовує комбінації елементарних мовних сил при домінуванні однієї з них у складі узагальненої комунікативної ефективності дискурсу. Визначаючи мовленнєві знаки комунікації у кожному тексті будуть наявні певні предикативні елементи, пропозиції, їх послідовності і тому подібне. Їх розпізнають як елементи мовленнєвої діяльності, такі як мовні акти, ходи, мовленнєві кроки, та ін. Автор зазначає, що бажаним є розглядати властивості їхніх функцій, як

ключові аспекти функціонування мовленнєвих знаків у їх мовознавчому розумінні: сигматичному, синтаксичному (лексико-синтаксичному), прагматичному і семантичному [12, с. 27].

Основною одиницею мовленнєвої діяльності, що знаходить своє відображення в інформаційному процесі, усному та письмовому тексті, є дискурс. Комунікативно-функціональний опис передбачає розгляд взаємодії синтаксичних і семантичних особливостей тексту і його компонентів.

Згідно визначення Шейгал Є.І., дискурс містить такі функціонально-комунікативні параметри, як:

- 1) відсутність / граничність структурних обмежень. Поняття дискурс може також включати велику кількість одиниць мовної діяльності: починаючи з послідовності двох та більше мовленнєвих актів до їхньої безлічі;
- 2) системність характеризується дотриманням закономірностей функціонування дискурсу та його складових за допомогою регулярних способів мовної діяльності;
- 3) функціональна завершеність і комунікативна визначеність конкретного дискурсу. Цей параметр є функціональним і слугує, як визначає комунікативно-функціональний підхід дослідження, основним в реальній комунікації і науково-дослідницькій практиці критерієм переходу одиниць мовної діяльності в дискурс мовної особистості [12, с. 67].

Дискурс часто розглядають як комунікативну ситуацію, яка задіює свідомість мовців і текст, що створюється в процесі спілкування. У дискурсі знаходять приклади дійсності, тобто ситуація, яка по відношенню до дискурсу є зовнішньою, і яка є предметом змісту, основною темою для спілкування, а також відтворює комунікативне середовище та ситуацію, що складовою предметного оточення мовців в часі і просторі в процесі мовної взаємодії. Це визначення дискурсу не суперечить його розумінню як центральної інтегративної одиниці міжособистісного спілкування. Воно доповнює таке визначення таким компонентом, як вказівка на природу тих, хто бере участь в міжособистісному спілкуванні суб'єктів навколишнього

світу.

Понятійний апарат дискурсу відповідно до лінгвістичних даних дає можливість поширити, враховуючи особливості мовленнєвої діяльності, функціональні характеристики мовного знака на його використання в реальній комунікації. Такими основнимим характеристиками мовного знака, перш за все є аспекти характеристики відносин, які відбуваються з об'єктами мовленнєвої діяльності: сигматичного, семантичного, прагматичного, синтаксичного. Аспекти мовного знака можуть розглядатися в комунікативно-функціональному плані як координати створення мови (комунікативного розгортання) дискурсу [19, с. 101].

Комунікативно-функціональний простір дискурсу інтегрує сили чотирьох вищеназваних координат і описує сукупний мовний вплив на адресата, яке заплановане автором дискурсу. Мовотворча платформа конкретного соціально-активного дискурсу мовця вважається розгорнутою за певними координатами інтеграція елементарних мовотворчих сил.

Вектором мотивуючої сили є перелік об'єктів або явищ, на описі семантичної структури якого спрямований дискурс. Інформація стосовно семантики підсумовується критерієм хибності/ істинності основних сенсів. Саме така інформація не є спільною для учасників мовленнєвого процесу. Вектор мотивуючої сили – це визначник об'єктів та явищ, які великою мірою пов'язані з особистістю мовця і створюють фонд загальних знань комунікантів. Сигматична інформація призначається для сигналізації про наявність фонду загальних думок і регулюється критерієм щирості / нещирості [28, с. 191].

Визнання того, що дискурс - це текст, який реалізується у тій, чи іншій ситуації спілкування, веде до того, що в тексті дискурсу, ніби на рівних, існують два плани - суб'єктно-тематичний і предметно-тематичний. Іншими словами, коли ми пишемо / говоримо про якесь явище або ситуацію, то значить пишемо, говоримо про оточуючу нас дійсність; в своєму дискурсі ми постійно конструємо не тільки світ, а й себе, і робимо це постійно, кожного

разу підтверджуючи або заперечуючи те, що було сказано раніше. Однак, реальність неоднозначна, так само, як і світ мовних знаків, так як вони постійно змінюються. І це не дивно: в основі розвитку кожного – дихотомічні та ментальні структури. Світ реальності постає перед нами у протиставленні суб'єкт-предметних (це наша комунікація зі світом) і суб'єктних взаємовідносин (це наше спілкування з членами соціуму). Світ знакової реальності існує у протиставленні знакових одиниць мови (кодів), які репрезентують це протистояння, а це, в свою чергу, передбачає використання мовних і мовленнєвих форм репрезентації.

Отже, такий термін, як дискурс, не має однозначного визначення і є втіленням багатогранного глобального явища, аналітичних характеристик і описів якого донині існує незлічена кількість.

1.2 Поняття політичного дискурсу

Поняття політичного дискурсу є по суті вираженням цілого комплексу взаємовідносин між суспільством і людиною, а тому, це поняття політичного дискурсу по суті є функціонально направленим на формування в адресантів певного елемента світосприйняття або відображення картини світу. Застосовуючи політичний дискурс для узагальнення даного поняття, ми можемо зрозуміти, що в різних мовленнєвих спільнотах моделюються основні культурні цінності, як організовується соціальний порядок, які основні елементи мовнєвої картини світу не входять у межі мовних стратегій, яким чином формується ментальна картина світу мовців, властива кожному окремому мовному соціуму.

Хоча достовірно точної і загальноприйнятої дефініції політичного дискурсу на сьогоднішній день не існує, ми розглядатимемо його як організовану вербальну комунікацію мовців у конкретному соціально-психологічному контексті, в якій адресат і адресант уподібнюються певними соціальними ролями відповідно до їх участі у культурному, соціальному та у політичному житті, і яка є основним предметом комунікації. Політичний

дискурс, як особливий вид спілкування характеризується певними функціями. Призначення політичного дискурсу - не просто опис (не референція) та переконання, яке пробуджує наміри у мовців, дає підґрунтя для можливого переконання і спонукання до активних дій. Саме тому й ефективність політичного дискурсу варто визначати щодо цієї мети.

Політична влада в значній мірі здійснюється за допомогою мови, що допомагає політику увійти в особистісну сферу реципієнта як за допомогою простих прийомів (часте вживання займенники, наприклад, займенник "ми", а не "я". Важливим є вибрати мову спілкування (наприклад, для мовців, що які є білінгвістами), так і більш складних прийомів маніпуляції (мовна гра та ін.).

Під маніпуляцією ми розуміємо процес нав'язування населенню поглядів, думок, способів дій, які адресант ймовірно вважає неправдивими, проте значно вигідними для своєї кар'єри. Саме це пов'язується з успішним використанням спеціально призначених прийомів, які спрямовані на зниження гостроти аналітичного мислення у реципієнтів [33, с. 11]. Причому влада мови використовується в будь-яких спільнотах. Тому, в країнах, де існує диктатура, мова є найбільш важливим засобом тотального контролю над суспільством, ніж, наприклад, спецслужби. При сильному демократичному суспільстві вмале використання мови активно формує необхідну для влади громадську думку, тобто також є важливим засобом завоювання і утримання влади.

При дослідженні функціонування мови в політичному дискурсі з неминучістю постає дві проблеми - мова влади і влада мови. Розрізняються вони таким чином: мова влади - це те, якими мовними засобами і прийомами користується нинішня влада, і це є предметом дослідження "чистої" лінгвістики. Політичний дискурс, який суттєво впливає на свідомість мас, використовуючи мовленнєві прийоми і засоби - повинен досліджуватися політичною лінгвістикою. Мова політика повинна мати вплив на масову свідомість, тому що висловлювання політика повинні становити світ думок і

оцінок у суспільстві (тобто, відображати внутрішній світ мовців), реципієнтів, тобто "споживачів-слухачів" політичного дискурсу. Власне, кожен умілий політик намагається оперувати основними політичними символами, ритуалами і архетипами, які співзвучні масовій свідомості.

У підрозділі 1.3 нами узагальнено розуміння терміна політичний дискурс, описано проблематику такого процесу, як мовне функціонування, та ефективність його використання у сфері політичної влади і життя суспільства.

1.3 Семіотика політичного дискурсу

Одним з найбільш помітних досліджень політичного дискурсу останніх років є робота Е. І. Шейгал "Смуток політичного дискурсу", з точки зору якої дане явище, як і інші його види, має два наступні виміри: уявний і неуявний. Під неуявним виміром дослідник має на увазі такий вид мовної діяльності, в якому процес мовлення відбувається в поточному соціальному просторі, і, окрім цього, виникає в результаті даної діяльності мовних творів. На думку Є. І. Шейгал, уявний вимір дискурсу – це різновид семіотичного простору, в якому наявні невербальні і вербальні знаки, і в якому суцільним денотатом є наступні аспекти: сфера політики, тезаурус висловлювань, певний набір жанрів і моделей мовленнєвих дій, які мають певні характерні особливості у процесі спілкування в даній сфері [6, с. 25].

На прикладі співвідношення з таким різновидом дискурсу, як ідеологічний, Ю. А. Сорокін дає політичному дискурсу наступне визначення: "Політичний дискурс є різновид - видова ідеологічного дискурсу. Різниця полягає в тому, що політичний дискурс експліцитно прагматичний, а ідеологічний - імпліцитно прагматичний. Перший вид дискурсу - субдискурс, другий вид дискурсу - метадискурс" [12, с. 9].

У лінгвістичній літературі термін "політичний дискурс" може вживатися у таких двох значеннях: широкому і вузькому. У першому випадку політичний дискурс характеризується такими формами спілкування,

в яких сфера політики має хоча б одну з таких складових: адресат, суб'єкт або певний зміст наданого повідомлення. У вузькому ж значенні політичний дискурс є таким видом дискурсу, в якому головною метою є здійснення, завоювання і збереження політичної влади [8, с. 75].

У широкому сенсі дискурс – це результат відтворення тексту та його особисте сприйняття, де також присутні певні екстралінгвістичні фактори, які, у свою чергу, мають неабиякий вплив на процес сприйняття і відтворення. Окрім цього, у сучасній лінгвістиці такий термін, як "дискурс" застосовується для позначення певних різновидів мови і мовних творів, творче осмислення яких повинно враховувати всю сукупність немовних і мовних чинників.

Політичний текст містить наступні види інформації: екстралінгвістична, тобто певна картина світу, і знакова, де особиста картина світу індивіда характеризується через певну номінацію, або знак. Явище політичного дискурсу має на меті не тільки володіння змістом, який, у свою чергу, поєднаний з реальністю, а й сутнісною «прив'язкою», яка поєднана з певними групами людей, або одиничною групою. Певні суб'єкти, які задіяні у процес спілкування, можуть відображаються у дискурсі по-різному.

Якщо аналізувати наукову інформацію відносно політичного дискурсу, то результатом буде комунікативно-номінативний аналіз: як і хто спілкується. Певні особи є втіленням такого явища, як політичний дискурс. Особа стає найважливішою частиною тексту, але одночасно і сама є текстом. Утворюється «нашарування» або змішання, яке породжує новий зміст. У підсумку автор робить висновок, що два однакових тексти, виражені різними особами, «розпадаються» на різноманітні за змістом тексти: вони зовсім по іншому декодуються слухачами, й інакше класифікуються і структуруються. Вони дають іншу картину соціальної взаємодії [16, с. 171].

На думку І.Ф. Ухванової-Шмигової, необхідно виявити ті ознаки дискурсу, які є характерними на тому етапі розвитку, де зараз знаходиться соціум, а також дати визначення національно-специфічним й історичним

рисам дискурсу, тих чи інших стилів, типів, форм спілкування, композиційних рішень. В академічному контексті аналіз політичного дискурсу (політичний дискурс-аналіз) не є особливою окремою дисципліною, а скоріше представляє такий методологічний напрям, в якому на міждисциплінарному рівні ефективно інтегрує різні практики і теорії аналізу текстів на політичну тему: критичний дискурс-аналіз, конверсаційний аналіз, когнітивний дискурс-аналіз, дискурсна прагматика і т.д.

Узагальнюючи вище викладений матеріал щодо семіотики політичного дискурсу, зазначимо, що явище політичного дискурсу дає уявлення перш за все про особистість мовця та слухача, їх єдність у соціальному та політичному аспектах. Окрім цього, було досліджено наявну наукову інформацію стосовно семіотики політичного дискурсу, її змістовність та актуальність.

1.4 Дискурс-аналіз

Дискурс-аналіз - це сукупність аналітичних методів інтерпретації різного роду текстів чи висловлювань як продуктів мовленнєвої діяльності людей, здійснюваної в конкретних суспільно-політичних обставин і культурно-історичних умовах. Тематичну, предметну і методичну специфіку таких досліджень підкреслює саме поняття дискурсу, під яким розуміється соціально обумовлена і культурно закріплена система раціонально організованих правил слововживання і взаємини окремих висловлювань (див. Висловлення) в структурі мовної діяльності. Таке розуміння дискурсу відштовхується від визначення, даного Т. А. ван Дейком: «У широкому сенсі дискурс є складною єдністю мовної форми, значення і дії, яке могло б бути найкращим чином охарактеризовано за допомогою поняття комунікаційної події або комунікаційного акту» [43, с. 171].

Дискурс-аналіз як самостійна галузь наукового знання, зародився в 1960-і роки у Франції в результаті з'єднання лінгвістики, критичної соціології і психоаналізу в рамках загальних тенденцій розвитку структуралістської

ідеології. У роботах основоположників цього напрямку Е. Бенвеніста, Л. Альтюссера, Р. Якобсона, Р. Барта, Ж. Лакана та інших тривало запропоноване Ф. де Соссюром поділ мови і мови при спробі з'єднання їх з теорією мовних актів, лінгвістикою усного мовлення, когнітивної прагматикою тексту і так далі. Формально «дискурс-аналіз» - це перенесення до французького контекст терміна «discourse analysis», так називали метод, застосований американським лінгвістом З. Харрісом для поширення дистрибутивного підходу на вивчення надфразовою мовних одиниць. Надалі дискурс-аналіз прагнув створити таку техніку інтерпретації, яка виявляла б соціокультурні (ідеологічні, політичні, релігійні та інші) передумови організації мовної діяльності, присутні в текстах різних висловлювань і проявляються як їх прихована чи явна ангажованість. Це і стало програмним орієнтиром і спільною метою подальшого розвитку даного наукового напрямку.

Роботи цих учених ініціювали появу різних досліджень і цілої галузі знання, яку прийнято позначати як «школу дискурс-аналізу». Вона сформувалася на теоретичній основі «критичної лінгвістики», яка виникла на рубежі 1960-1970-х років і трактувала мовну діяльність перш за все з точки зору її соціальної значущості. Відповідно до цієї теорії, висловлювання є результатом діяльності комунікантів в конкретній суспільній ситуації; відносини суб'єктів мовлення зазвичай відображають різні типи соціальних відносин (залежностей і взаємозалежностей); засоби комунікації на будь-якому рівні їх функціонування соціально обумовлені, тому співвіднесеність змісту і форми висловлювань не довільна, але завжди мотивована мовною ситуацією.

В результаті більшість дослідників все частіше звертається до поняття дискурсу, що визначається як цілісний і зв'язний текст, актуалізація якого детермінована різними соціокультурними чинниками. При цьому для дослідження контексту соціальної комунікації важливо, що в дискурсі відображені не тільки мовні форми висловлювань, але також міститься й

певні особистісні та соціальні характеристики комунікантів, головна оцінна інформація і їх «фонові» знання, комунікаційні наміри і визначається соціокультурна ситуація. При цьому дискурс-аналіз орієнтований, перш за все, на вивчення лінгвістичного рівня в структурі соціальної комунікації як домінуючого протягом усього історичного розвитку суспільства і культури. І хоча на сучасному етапі він все більш активно заміщається паралінгвістичними і особливо синтетичним рівнями комунікації, котрі спиралися б на невербальні засоби передачі інформації, його роль все ще досить велика і значима для всіх типів соціальної взаємодії, оскільки часто норми і стандарти гутенберговської епохи писемної культури проектуються і переносяться на ситуацію «після Гутенберга».

Дискурс-аналіз дозволяє виділити не тільки істотні характеристики соціальної комунікації, а й другорядні, змістовні і формальні показники (наприклад, тенденції в варіативності мовних формул або побудові висловлювань). У цьому незаперечна перевага даного підходу, тому методи моделювання дискурсу, обґрунтування його компонентів і вивчення його структури як цілісної комунікаційної одиниці активно використовуються різними дослідниками. Наприклад, М. Холлідей створює модель дискурсу, в якій взаємодіють три структурні компоненти: смислове (тематичне) поле, тональність (реєстр) і способи реалізації дискурсу. Ці компоненти отримують формальне вираження у мові і можуть служити об'єктивною підставою для виділення змістовних особливостей комунікації, які обумовлені соціальним контекстом на тлі владних відносин адресата і адресанта.

Деякі методи дискурс-аналізу використовуються в різних дослідженнях при розгляді конкретних текстів висловлювань соціальних агентів в процесі комунікації. Аналіз дискурсу як цілісної, соціально обумовленої одиниці комунікації, а також розуміння взаємозв'язку різних типів дискурсів (наукового, політичного, ідеологічного та інших) виявляє перспективу створення загальної теорії соціальної комунікації. Але їй, очевидно, повинна передувати розробка ситуаційних моделей, що

відображають ступінь впливу соціокультурних факторів на процес комунікації. На даний момент ця проблема знаходиться в центрі уваги роботи багатьох дослідницьких груп і наукових центрів.

Можемо стверджувати, що політичний дискурс характеризується сукупністю таких політичних дискурсів соціуму, як дискурс влади, контрдискурсу, публічної риторики, що закріплюють сформовану систему суспільних відносин. Сучасне дослідження промов видатних політичних діячів представлене наступними методиками: найголовніший - дискурс-аналіз, де дослідницька парадигма є найбільш широкою, і семіотичний аналізом, який характеризується більш вузьким підходом, за яким не враховуються в достатній мірі суспільно-історичні умов, в яких функціонує об'єкт аналізу, він сконцентрований лише на знаковій характеристиці дискурсу).

Політичний дискурс-аналіз – це складна система роботи з текстом, де дослідження явища дискурсу можливе на різних рівнях. Окрім цього, дане явище можна аналізувати з точки зору не лише одного підходу, а й за допомогою конверсаційного аналізу, дискурсної прагматики, гендерного підходу, а також дослідження певної структури аргументації. Крім цього, розуміння політичного дискурсу передбачає знання очікувань автора промови і очікувань аудиторії, прихованих мотивів, сюжетних схем і логічних переходів [21, с. 137].

Отже, під політичним дискурс-аналізом ми розуміємо насамперед систематичну роботу з текстом, що є основним методологічним завданням для досягнення цілісного та достовірного уявлення про досліджуване явище.

1.5 Жанри політичного дискурсу

Термін «політичний дискурс» характеризується не тільки багатогранністю, а й багатомірністю структури, яка, в свою чергу, включає велику кількість жанрів. Вивчення даного типу дискурсу, як певного різновиду мовленнєвої поведінки суб'єкта в конкретній сфері діяльності

обов'язково передбачає необхідне володіння деякими мовленнєвими жанрами. М. М. Бахтіним було вперше позначено проблему мовленнєвих жанрів; він, досліджуючи певне одиничне висловлювання як головну форму мовленнєвого процесу, вказав на залежність форми і характеру від умов і цілей такого виду людської діяльності, в рамках якої вони продукуються [26, с. 16].

Тематичний зміст і стиль виявляються у відборі словникових, граматичних і фразеологічних засобів мови, а композиційна побудова висловлювання характеризується специфікою сфери використання мови. Він зазначає, що всі окремі висловлювання мають індивідуальний характер, проте у кожній сфері застосування мови присутні свої досить стійкі види описаних висловлювань, які ми, у свою чергу, характеризуємо мовними жанрами. Вчений звертає увагу на достатньо суттєву відмінність між такими мовними жанрами, як вторинний (складний), та первинний (простий). Такий мовний жанр, як вторинний, характеризується присутністю романів, публіцистичних творів, різних наукових досліджень та ін., вони зазвичай виникають в таких умовах, де культурне письмове спілкування є більш організованим, переробляючи і вбираючи в процесі формування основних первинних жанрів, які утворені в певних ситуаціях, де присутнє безпосередньо мовне спілкування.

Користуючись розподілом вторинних і первинних мовних жанрів М.М. Бахтіна, Є.І. Шейгал дали визначення, що такі жанри політичного дискурсу, як первинні утворюють стиль інституційної комунікації, який становить фундамент для ведення політичної діяльності, а саме таких конкретних процесів: заяви, промови, дебати, декрети, переговори, партійні / конституційні програми, гасла та ін., а жанр побутового спілкування виступає по відношенню до них як вторинний [12, с. 117]. Такі жанри політичного дискурсу, як вторинні ми можемо визначити як "щоденне спілкування про політику"; до них належать коментування, обговорення, інтерпретація, одним словом, реакція на дії.

За характером провідних намірів і мети, які дають характеристику політичному дискурсу, Є.І. Шейгал відокремила наступні пункти:

- ритуальні жанри, або урочиста ювілейна мова, інавгураційна промова, традиційне радіо / телезвернення;
- орієнтаційні жанри, або такі тексти, де представлений інформаційно-прескриптивний характер: маніфест, конституція, партійна програма, промова президента про якість життя у певній країні, певний указ, звітна доповідь, ділова угода);
- агональні жанри, які характеризуються особливим гаслом, рекламною мовою, парламентськими, або передвиборчими дебатами; є основною стратегією і тактикою політичного дискурсу.

Як і Є.І. Шейгал, Б.С. Карімова вирішила описувати політичний дискурс як особливий конгломерат конкретних жанрів, які мають структуру, в епіцентрі якої присутній прототипні жанри для даного типу дискурсу. Щодо периферії, то там знаходимо так звані "маргинальні" жанри, в яких наявна подвійна природа, і розташовані вони на стику різних видів дискурсу. На даній основі автор проводить розподіл політичних текстів на таких чотири групи:

1. програмні документи, що складаються з сукупності відомостей, які необхідні для створення безпосередньо політичної промови.
2. публічні промови політика, що є підготовленими текстами для певних політичних діячів, у яких представлені плани на майбутні дії у суспільстві, оцінки суспільних та політичних явищ, їх обґрунтування з використанням фактології.
3. передвиборча агітація, яка характеризується таким політичним видом діяльності, що відбувається під час виборчої кампанії, і основним завданням якої є вплив на свідомість виборців задля отримання переваги у процесі голосування за одного або кількох кандидатів.
4. політична мемуаристика, яка утворює гіпержанри.

Основним завданням політичного дискурсу є - боротьба за владу. До периферійного жанру дослідник відносить політичну мемуаристику, що знаходиться на стику політичного і художнього дискурсів, а передвиборчий дискурс є самостійним окремим жанром.

Таким чином, жанри політичного дискурсу відрізняються між собою своїми основними завданнями та цілями, і в загальному представленні є багатомірними і багатогранными цілісними структурами.

1.6 Передвиборчий дискурс, як особливий жанр політичного дискурсу

Якщо брати до уваги основні соціальні інститути, то серед них дослідники виділяють саме політичний інститут, так як він характеризується певною сукупністю суспільних відносин, які виникають у зв'язку з формуванням наступних інститутів: органи державної влади та місцеве самоврядування. Інститут виборів є досить важливою складовою політичного інституту. Боротьба всередині політичного інституту і комунікація між його представниками розглядається як політичний дискурс, тобто спілкування мовців з позиції їх інституційної приналежності [15, с. 117].

В загальному, у межах політичного дискурсу можемо виділити наступні складові: тексти газетно-публіцистичної тематики, публічні виступи ораторів, які неодмінно присвячені питанням політики, та офіційні тексти політичного характеру, передвиборчі статті і т.д. Метою публічних виступів та промов суспільно-політичних діячів є соціально-політичний вплив на слухача/ на електорат/ на виборців.

Особливим жанром політичного дискурсу є передвиборчий виступ, який є вербальним оформленням комунікативних відносин інституту виборів. Передвиборчий дискурс виступає як вид спілкування, що реалізується в певному соціальному просторі, який має необхідний набір ідей, аргументів і символів, що використовуються соціальними суб'єктами. Характеристика системи виборів базується на реалізації передвиборчого

дискурсу, який створює таке середовище, де можливе формування інститутів передвиборчої комунікації, а також регулювання процесів взаємодії певних представників конкретних інститутів з наявними виборцями [34, с. 83].

Передвиборчий дискурс – це подія, яка складається з більш дрібних комунікативних актів і є явищем суспільного характеру. Така комунікативна подія планується, призначається, спеціально організовується, повторюється, має певний комунікативний склад учасників, громадський характер, і відрізняється офіційністю та публічністю.

Вибори президента країни є давньою ритуальною дією, яку В.І. Карасик розуміє як закріплену традицією послідовність символічно значущих дій. У зв'язку з цим, можемо розглядати передвиборчий дискурс як один з різновидів ритуальної комунікації. Класичний мовний жанр становить один з жанрів повсякденної комунікації, яке є частиною професійної діяльності, тому передвиборчий дискурс можна досліджувати як один з жанрів інституційної (політичної) комунікації [27, с. 108].

Деякі автори розглядають передвиборчий дискурс як виступ у зв'язку з пропозицією висування кандидатури на пост президента країни від своїх кандидатів. Такий публічний виступ має особливе емоційне забарвлення і має заклики та спонукання до дії, а також характеризує переконливу позицію оратора. Як справедливо зауважує Я.С. Яскевич, передвиборчий виступ містить "так звану циркулярну реакцію - зростаючий емоційний заряд, при якому відбувається різке посилення почуттів, емоцій, і при цьому послаблюється вольова регуляція поведінки" [30, с. 16]. Передвиборчий виступ кандидата є жанром риторичної комунікації і пов'язаний з впливом на виборців з тією метою, щоб змінити їхні думки про кандидата і задля отримання підтримки на президентських виборах. Таким чином, передвиборчий дискурс представляє гібридний жанр зі специфікою інституціональної, риторичної і ритуальної комунікації.

Передвиборчий дискурс виступає як мовним жанром, що вербально оформлює певну комунікативну ситуацію, він характеризується особливою

функціональною специфікою. Так, М.М. Кохтев виділяє такі функції передвиборчого дискурсу:

- інформативна функція;
- функція для роз'яснення;
- функція для переконання;
- функція із завданням спонукання або призову до дії;
- функція з імперативною особливістю [19, с. 117].

Інформативна функція і функція роз'яснення проявляються, перш за все, у передачі виборцям інформації, в якій пояснюються ідеї передвиборчої програми кандидата. Завдання переконати виборців завершується успіхом тоді, коли кандидату на пост президента вдається переконати виборців. Якщо у промові політика є апеляція до певних почуттів виборців, то, заохочуючи їх зробити деякий вчинок, у дію вступає така функція, як спонукання і призов до дії. Така функція, як імперативна характеризується створенням кандидатом таких завдань, які обов'язково потрібно виконати кожному виборцю. Разом з цим у дію вступають почуття і воля електорату, де також зосереджена увага на самих глобальних проблемах, і аргументується невідкладна необхідність взяти участь у вирішенні цих проблем. Реалізація особистісної функції тісно пов'язана з авторитетом політика в ході передвиборчої гонки.

О. В. Гайкова, яка розглядає передвиборчий дискурс як жанр інституційної (політичної) комунікації, зазначає, що передвиборний дискурс як складне комунікативне явище, є частиною різних типів дискурсу: інституційного, політичного, ритуального і риторичного. Авторка пише, що, жанр кожного передвиборчого дискурсу має розглядатися як певний гібридний жанр, який поєднує в собі такі три основні характеристики, як: ритуальну, інституційну та риторичну комунікації. О. В. Гайкова зазначає, що передвиборний дискурс кандидатів на президенти - це особливий мовннєвий акт, який містить такі риси, як наприклад, підвищений емоційний

настрій, спонування до активних дій, ризив і переконання кандидата на пост президента [32, с. 117].

До основних характеристик передвиборчого дискурсу політичного діяча належить прагнення до повної апологізації (тобто подання інформації для виграшу своєї партії або свого кандидата), а також спрямованість на жорстку критику, яка передбачає дискредитацію та «очорнення» опонента [27, с. 37].

Як зазначає А. А. Філінський, основною підставою для виокремлення політичного дискурсу у передвиборчих кампаніях, що становить особливий жанровий різновид, є онтологія дефініції боротьби за владу, що, з одного боку, випливає з розуміння політиком діяльності, яка спрямована на завоювання ним влади, з іншого боку - з дефініції поняття дискурсу, яка є формою соціальної дії та має чітко регламентовані соціальні цінності, соціальні норми поведінки, своєрідні умовності та соціальні практики, менталітет [34, с. 117].

Вважають, що передвиборчий дискурс кандидатів у президенти є основним індикатором високої та ефективної діяльності партії, яку представляє кандидат на пост президента, а також успішної та професійної діяльності кандидата і політика. Вочевидь, за такого стану речей загальні структурні елементи передвиборчого дискурсу мають постати як ідентичні структурні компоненти політичного дискурсу, але водночас вони відзначаються власною специфікою, що дає підстави виокремити передвиборчий дискурс як самостійну різновидність дискурсу.

Тож, до особливостей передвиборчого дискурсу, як окремого жанру політичного дискурсу входять такі складові, як: формування інститутів, які є ключовими у передвиборчій комунікації; обов'язковий виступ політика, який є претендентом на пост президента; соціально-політичний вплив промов даного політичного діяча, у яких акцентується увага на новітніх ідях, аргументації, на символах.

1.7 Головні стратегії й тактики політичного дискурсу

Наукова література даного питання не подає загально прийнятого визначення поняття "стратегії політичного дискурсу". У рамках лінгвістичного підходу до визначення даного поняття стратегія розуміється як використання загально визнаних комунікативних дій та мовних засобів, а також як сукупність мовних дій [23, с. 124].

З позиції психолінгвістики під стратегією розуміється "спосіб організації мовної поведінки відповідно до задуму", наміри мовця, чітке розуміння ситуації, визначення основного напрямку розвитку та чітка організація впливу на електорат, широка установка політика на спілкування з виборцями [16, с. 131].

А. К. Михальська дає визначення комунікативної стратегії, відповідно до якого вказується поняття вибору між двома комунікативними тенденціями: до зближення і до індивідуальності. Авторка пропонує визначення комунікативної стратегії і зазначає, що воно включає вибір або перевагу якоїсь однієї тенденції або прояв якоїсь однієї тенденції / переваги у спілкуванні [11, с. 66].

О. С. Іссерс також пропонує визначення мовної стратегії. Він зазначає, що під мовною стратегією розуміють комплекс таких мовних дій, які спрямовані на досягнення визначених комунікативних цілей оратора. Такий комплекс дій обов'язково включає організацію процесу мовнєвої комунікації, він залежить від конкретних обставин спілкування та від особистостей електорату. О. С. Іссерс підкреслює, що як стратегія, так і тактика мовнєвої поведінки політика прямо пов'язані з головними етапами мовленнєвої діяльності, тобто з плануванням та контролюванням ситуації. Тому явище стратегії, на думку вченого, включає когнітивний план комунікації. Показовим є також і те, що за допомогою когнітивного плану комунікації відбувається контроль оптимальних рішень, поставлених комунікативних завдань і попереджає про дії партнера [29, с. 117].

Відомі дослідники поняття «політичний дискурс» називають такі основні види комунікативних стратегій: риторичний, прагматичний, стилістичний, дискурсивний, діалоговий, семантичний та ін. [19, с. 45]. У науковій і довідковій літературі немає єдиної, загальноприйнятої класифікації стратегій та тактик політичного дискурсу.

Є. І. Шейгал у політичному дискурсі вбачає такі види стратегій:

- стратегія вуалювання, затушовування небажаної інформації (що дозволяє «затушувати» очевидні та неприємні факти);
- стратегія містифікації (що дозволяє приховати істину та свідомо вводить виборців в оману);
- стратегія анонімності (або стратегія деперсоналізації) приміняється як відомий прийом, який знімає відповідальність [12, с. 31].

А. А. Філінський також наводить класифікацію поняття «стратегія політичного дискурсу»:

- верифікація (або стратегія, яка конструює образ ворога);
- делегітимізації (або стратегія, яка руйнує образ опонента);
- амальгамування (або стратегія використання займенника "ми") [34, с. 71].

О. С. Іссерс досліджує політичний дискурс на матеріалі сучасних письмових текстів у ЗМІ, вона проаналізувала поняття «стратегія дискредитації» і поняття «стратегію самопрезентація». Інша вчена, Ю. М. Іванова, вивчаючи політичний дискурс США, виділяє такі основні стратегії:

- варіююча стратегія,
- аддитивна стратегія
- інтродуктивна стратегія [29, с. 9].

О.В. Гайкова в своїй роботі "Передвиборчий дискурс як жанр політичної комунікації" аналізує маніпулятивні та аргументативні стратегії передвиборчого дискурсу США [32, с. 81].

Залишається в науковому обізі класифікація, запроваджена Арістотелем, яка донині не втратила актуальності, вона виступає основою багатьох, запропонованих класифікацій «політичної стратегії» і «політичної тактики».

Безумовно, з часом класифікація Арістотеля зазнала змін, але основний принцип класифікації Арістотеля залишається без змін. Арістотель визначає цілі, які втілює в життя політичне спілкування. Як правило, кожен політик має такі інтенції:

- спонукати електорат проголосувати за конкретну партію, за конкретного кандидата, за блок, за рух;
- завоювати авторитет або зміцнити свій імідж, "сподобатися народу";
- переконати виборців погодитися з думкою політика, прийняти точку зору політика;
- створити особливий емоційний клімат, викликати запланований політиком емоційний стан електорату;
- дати електорату нові знання, нові уявлення про предмет мовлення, інформувати його про свою позицію по конкретному питанню [21, с. 54].

Варто зазначити, що політичні промови не завжди мають на меті надати виборцям інформацію без потреби формувати у них негативне або позитивні емоції / ставлення або, щоб змінити їхній світогляд та вплинути на їхні думки. Саме тому в політичному дискурсі функція впливу є однією з основних функцій.

Для того, щоб визначити стратегію мовного впливу у політичній промові варто враховувати не лише комунікативну мету. Потрібно враховувати цілий набір і типи тактик, які застосовуються політиками для реалізації комунікативної мети. Наприклад, заохотити електорат проголосувати за конкретного кандидата доцільно або шляхом наведення переконливих аргументів, або за допомогою самопрезентації, через очорнення і паплюження політичного противника перед електоратом. Мовні тактики - це дії, спрямовані на реалізацію мовної стратегії [42, с. 145].

У нашій магістерській роботі ми дотримуємося класифікації тактик і стратегій О. Н. Паршиної, тому що у цій класифікації більш повно узагальнено існуючі стратегії та їх співвідношення з тактиками, які є основними у політичному дискурсі. В основу своєї класифікації О. Н.

Паршина поклала кінцеву мету результату, який легко спрогнозувати і, який потрібно досягнути.

О. Н. Паршина виокремлює такі основні стратегії і тактики:

- стратегія самопрезентації (побудова іміджу політика);
- тактика ототожнення (демонстрації символічної приналежності до певної соціальної, статусної або політичної групи);
- тактика солідарності (тобто тактика, яка передбачає прагнути створити враження однакових поглядів, спільних інтересів, спільних устремлінь та відчуття особливого психологічного співзвуччя кандидата й електорату);
- тактика розмежування "своїх" і "чужих" [16, с. 115].

Вирізняють також стратегію боротьби за владу, стратегію самозахисту, стратегію утримання влади, стратегія формування емоційного настрою адресата, стратегія переконання, та агітаційна стратегія. Зупинимося на конкретизації перелічених стратегій:

- стратегію боротьби за владу – це ведення інформаційно-комунікаційної боротьби політичних діячів за право отримання влади у свої руки;
- стратегія самозахисту характеризується переконанням в необгрунтованості різного роду звинувачень у процесі політичного дискурсу;
- стратегію утримання влади – це процес збереження своїх позицій між конкурентами, підвищення ефективності політичної діяльності задля покращення свого рейтингу та іміджу;
- стратегія формування емоційного настрою адресата характеризується безпосереднім маніпулятивним впливом на свідомість аудиторії у процесі політичної промови;
- стратегія переконання – одна з найбільш популярних стратегій серед багатьох політичних діячів, яка характеризується маніпулятивними намірами на слухача заради отримання бажаного результату;

- агітаційна стратегія – є вплив на певні попередні вчинки слухачів, щоб спонукати їх до здійснення наступних кроків у майбутньому.

Стратегію боротьби за владу, яка включає такі види:

- стратегія дискредитації і нападу (зіпсованого авторитету опонента, приниження і паплюження опонента перед виборцями);
- тактика обвинувачення та образи;
- стратегія маніпулювання (використання хитрощів у дискурсі, які призначенні переконати електорат, незважаючи на неспроможність фактичного або логічного обґрунтування);
- прийоми демагогії (пишномовність у міркуваннях, використання оманливих обіцянок, наведення недостовірних фактів, а також перебільшення своїх переваг, гіперболізація позитивного з точки зору електорату);
- тактика маніпуляції (тактика освіченості та ввічливості, тактика перебільшення своїх можливостей, тактика відволікання уваги від основної проблеми) [45, с. 151].

Стратегія самозахисту передбачає переконання електорату в необґрунтованості різного роду звинувачень:

- тактика виправдовування (пояснення свого вчинку);
- тактика оскарження (незгода зі звинуваченнями опонента та спростування негативної оцінки і визначення своєї позиції);
- тактика критики.

Стратегії утримання влади політичними діячами включають такі види стратегій:

- інформаційно-інтерпретаційні стратегії (інформувати електорат про найбільш важливі економічні, політичні та соціальні події);
- тактика, за допомогою якої визнають наявність проблеми;
- тактика звернення уваги на позитивну інформацію;
- тактика з'ясування та роз'яснення;

- тактика коментувати висловлювання опонентів (для пояснення сенсу контекстів);
- тактика розглядати старі проблеми з раціональної точки зору;
- тактика вказування шляхів для вирішення гострих проблем суспільства.

Передбачено стратегії для формування емоційного стану електорату:

- тактика об'єднання виборців в "єдиний народ", виявлення бажання до єдності та до спільності дій);
- тактика звертатися до емоцій виборців;
- тактика враховування цінностей електорату (апеляція до системи цінностей виборців).

Стратегії переконання виборців включають такі види тактик:

- аргументативна тактика (переконання адресата за допомогою аргументів);
- тактика оцінювання (використання суджень для оцінювання предмета і обґрунтування своєї точки зору);
- тактика аналізу (зіставлення та контраст фактів, результатів, подій, прогнозів, які позитивно сприймаються електоратом);
- тактика вказувати перспективу (спрогнозувати розвиток подій та стратегічних цілей, а також намірів і позицій політика);
- тактика наводити приклади та ілюструвати (виявляється у використанні фактів і прикладів) [35, с. 108].

Політики залучають також агітаційну стратегію (для впливу на вчинки електорату, для спонукання електорату до здійснення певних вчинків):

- тактика багато обіцяти.

Існують також загальні або неспецифічні тактики:

- тактика акцентування уваги (намір обговорити, підкреслити, виділити певний момент свого виступу);
- тактика дистанціювання (протиставлення "свої" і "чужі").

Ці неспецифічні або загальні тактики є обов'язковими для декількох стратегій. Так, наприклад, тактика акцентування уваги виборців може застосовуватися для аргументації основної стратегії, для інформаційної

та інтерпретаційної стратегій, а також для формування емоцій виборців (позитивних або негативних).

Важливо звернути увагу на те, що у теоретичній літературі питання відсутні чіткі межі відокремлення стратегій від тактик, також їх співвідношення з основними тактиками. Тому тактики, що використовуються в одній або в кількох стратегіях, можуть сприяти реалізації зовсім іншої стратегії.

У підрозділі 1.7 нами детально розглянуто всі основні тактики і стратегії політичного дискурсу, особливості і характеристики яких дають чітке уявлення про те, як відбувається процес ведення політичної кампанії політичними лідерами.

1.8 Ефективність політичного дискурсу

Основне призначення політичних промов у тому, щоб довести виборцям / електорату, всім громадянам спільноти необхідність повірити у «політично правильні» дії політиків. Іншими словами, головна мета політдискурсу не опис, а переконання і пробудження в електораті намірів, які дають підґрунтя для переконання і спонукання до активних дій. Тому результативність політичного дискурсу визначається відповідно до вказаної мети [56, с. 156].

Політик у своїх виступах (за окремими винятками) оперує добре відомими символами, а ефективність промови зумовлена тим, чи ці символи відповідають очікуванням і свідомості виборців: кожен політик має впливати на хід думок електорату; мова політика повинна укладатися у думки і оцінки виборців (тобто, у внутрішній світ його виборців), які є «споживачами» політичного дискурсу.

Далеко не завжди такий спосіб виявляється обґрунтованим: політик намагається залучити електорат на свій бік, однак електорат не завжди схильний до логічних обґрунтувань. Зазвичай достатньо дати зрозуміти виборцям, що позиція, на користь якої виступає політик, лежить в площині

їхніх інтересів.

Політик, захищаючи їхні інтереси, може впливати на їхні емоції та почуття, граючи на моральній цінності обов'язку та на інших моральних цінностях. (Хоча, такий підхід завжди знаходить відгук у виборців, особливо якщо виборці недостатньо підготовлені). Ще хитріший підхід, коли політик наводить докази, зовсім не розраховуючи на прямолінійний вплив на свідомість виборців, а просто розмірковує вголос «при свідках»; або, скажімо, представляє вагомні аргументи, намагаючись переконати електорат в тому, що є абсолютно протилежне озвученим тезам, і т. п.

Кожен дискурс, не тільки політичний, за своїм характером спрямований на переконання. Він призначений для врахування системи поглядів потенційного інтерпретатора, а його метою є модифікувати думки, наміри та мотивувати дії аудиторії. Як зазначає А. Шопенгауер, ефективність політичного дискурсу – це мистецтво переконання і полягає воно у вмілому застосуванні мало відомих для виборця понять. І саме завдячуючи цьому у виборців відбуваються несподівані і неочікувані переходи до інших переконань, іноді навіть це суперечить очікуванням оратора. Успіх переконання залежить, як мінімум, від установок стосовно опонента та від повідомлень, які містяться у мовленні оратора.

Ефективність політичного дискурсу характеризує ступінь довіри електорату, прояв симпатій до політика, а завоювання політиком вигідної для себе позиції залежить від його ораторського мистецтва та від особливості електорату. Скерувати погляди та установки електорату в потрібному напрямку політик може, зокрема, за допомогою вмілого компонування своєї промови, коли помістить потрібні йому положення у потрібне місце. Лише тоді, коли політик переконає свій електорат, створить у свого електорату добровільне сприйняття своїх думок, актуальності, зацікавленості, істинності та задоволеності, він зможе очікувати успіху [46, с. 27].

Людина завжди чогось чекає від співрозмовників, що позначається на прийнятті або відхиленні запропонованих точок зору. Мовленнєва поведінка

політика, яка порушує очікування нормативних видів, може призвести до зменшення ефективності впливу на електорат або, навпаки, різко збільшити ефективності політичної промови, коли нормативні очікування виборців знаходять підтримку у промовах політика.

Виокремлюють ситуацію з пасивною участю / сприйняттям, ситуацію з активною участю і ситуацію з акцентом на переконання виборців. Коли виборці пасивно сприймають переконання, то передбачається, що інтенсивність мовного переконання буде відповідати нормі. Політики, які користуються великою шаною та довірою, зможуть в цьому випадку використовувати так звані малоінтенсивні мовні засоби у своїх промовах, залишаючи у резерві сильніші мовні засоби, коли потрібно буде оптимально пришвидшити та максималізувати вплив на електорат.

Ще однією особливістю ефективного використання політичної промови є те, що від чоловіків-політиків зазвичай очікують більш інтенсивні мовні засоби, а від жінок - малоінтенсивні. При порушенні такої норми, а саме коли чоловікам-політикам властива мовна млявість, а жінкам-політикам властива грубість та прямолінійність, - це шокує аудиторію, знижує ефективність впливу політичної промови [38, с. 106]. Страх, викликаний тим, що несприйняття висловлювань політика може призведе до дуже небезпечних для електорату наслідків, спричиняє більшу сприйнятливості електорату різного інтенсивного мовленнєвого впливу: найбільша сприйнятливості людей до малоінтенсивних мовних засобів, а найменша сприйнятливості людей до високо інтенсивних мовних засобів. Причому часто мало інтенсивний мовленнєвий вплив ефективніший для переконання виборців.

У ситуації, коли виборці активно сприймають переконання, вони ніби допомагають політикові і дають можливість переконати себе, особливо якщо політик очікує, що це відбувається на його користь і в його особистих інтересах. Спостерігаємо чітке співвідношення між тим, наскільки

інтенсивно політик використовує мовні засоби при відкритому і активному атакуванні опонента і подоланням опору [34, с. 67].

Коли електорату пропонують більш ніж один аргумент на користь однієї і тієї ж самої тези, виправданість або невиправданість очікувань першого аргументу впливає на прийняття другого. Тому, якщо очікування виборців порушені в результаті першого аргументу, то цей аргумент стає значним, але зміна ставлення виборців до вихідної позиції відбувається тільки після пред'явлення наступних аргументів, що підтримують ту ж позицію, спрямовану проти даної ситуації. Коли ж мовні очікування в результаті першого аргументу порушені в негативну сторону, цей аргумент значним не буває, хоча електорат більш схильний повірити аргументам з промови, спрямованої проти установчої ситуації.

Узагальнюючи викладений вище матеріал, можемо впевнено стверджувати, що саме від характеру та ефективності мови політика та готовності виборців повірити у те, що було сказано, залежить ефективність політичного дискурсу.

1.9 Основні функції політичного дискурсу

Функціональне призначення політичного дискурсу обумовлено семіотичним розумінням мови як системи знаків, яка «є і використовується для досягнення будь-яких цілей, інакше, виконання функцій». Методологія функціоналізму передбачає вивчення структури і функціонування мови з метою виявлення відповідностей між ними. Теоретично функціональна методологія ґрунтується на визнанні взаємозалежності між формою і функцією і на врахуванні впливу вживання мови на структурні характеристики.

Функціональний підхід до вивчення політичного дискурсу передбачає такий аналіз функцій дискурсу, який дає можливість вивчити функції мови політика у соціокультурному та лінгвістичному контекстах. Питання про функції мови у тій чи іншій мірі цікавлять багатьох лінгвістів, філософів і

психологів, однак, єдності думок з цього приводу на сьогодні не досягнуто [45, с. 71].

Політична мова знаходиться між двома полюсами - функціонально обумовленою спеціальною мовою і жаргоном певної групи з властивою їй ідеологією. Саме тому політична мова повинна виконувати суперечливі функції, зокрема: бути доступною для розуміння (відповідно до завдань пропаганди) і орієнтованим на певну групу (за історичними та соціально-психологічними причинами). Останнє часто суперечить доступності політичної мови [38, с. 106].

Основні напрямки у визначенні функцій мови у сучасній лінгвістиці було закладено К. Бюлером і Р. Якобсоном. К. Бюлер зупиняється в своєму погляді на трьох провідних компонентах акту комунікації (відправник, отримувач, предмети і ситуації). Трикутна модель з трьома варіативними відносинами дає підставу для виділення провідних функцій мови: експресія, апеляція і репрезентація.

Аналогічний базис для диференціації функцій мови реалізований Р. Якобсоном, який віділяє шість основних функцій мови, що залежать від одного з елементів комунікативного акту: адресата, адресанта, повідомлення, контакту, референта та коду. Комунікативна функція дискурсу полягає у здійсненні референції. З референцією пов'язана також і пізнавальна функція мови та дискурсу. З адресантом та адресатом співвідносяться апелятивна, або «регулятивна», емотивна та експресивна. Поетична функція забезпечує реалізацію коду та орієнтована на повідомлення слухачеві потрібної інформації [50, с. 85].

Виділені Р. Якобсоном і К. Бюлером функції співвідносяться з природою мови в цілому. Тут необхідно підкреслити те, що ступінь реалізації функцій у різних типах дискурсів приймається як визначальний фактор для їх класифікації. Так, політичний дискурс, поряд з іншими дискурсами (рекламним, медичним, правничим, релігійним, медійним), міститься у групі дискурсів з провідною регулятивною функцією.

Тому, виходячи з цільового призначення функцій, головним призначенням регулятивної функції політичного дискурсу вважаємо його застосування у якості активного інструменту політичної боротьби влади (боротьби за владу, боротьби за оволодіння владою, боротьби за її збереження, за її реалізацію, за стабілізацію влади та перерозподіл влади). Проте, Є.І. Шейгал вважає, що регулятивна функція по відношенню до використання мови виступає такою ж глобальною, як і комунікативна функція. Тому Є.І. Шейгал пропонує диференціювати регулятивну функцію політичної мови, як аспект для проявів інструментальної функції, тому що аналогічно розглядаються базові функції, що є аспектами комунікативної функції [7, с. 97].

Конфліктність політичного дискурсу підкреслюється Г. Сайдел, який стверджує, що політичний дискурс одночасно повинен виконувати багато функцій і реалізовувати багато мотивів. Так, партійна програма покликана переконувати, агітувати, пропагувати (персуазивна функція); при цьому повинен бути очевидний зв'язок кожного конкретного пункту програми з переконливою ідеологією даної партії або групи, тобто кожен вимогу, кожен вчинок повинні бути аргументовано пов'язані з цінностями, традиціями та ідеологією (аргументативна функція).

П. Чілтон і К. Шеффнер виділяють чотири типи стратегічних функцій політичного дискурсу: 1) примушування; 2) опір, опозиція, протест; 3) симуляція; 4) легітимізація і де легітимація. Зупинемося на детальнішій характеристиці цих чотирьох типів стратегічних функцій.

- Функція примусу.

«Примушування» є частиною таких мовних актів, як накази або закони, які підкріплюються певними санкціями. Політичні діячі часто діють примусово за допомогою дискурсу, визначаючи питання, вибираючи теми в розмові, позиціонуючи себе і інших в певних відносинах, роблячи припущення про реалії, які слухачі повинні, хоча б тимчасово, приймати для сприйняття

тексту й мови. Влада може реалізовуватися і за допомогою контролю за використанням мови «інших» - за допомогою різних видів ступенів цензури.

- Функція опору, протесту та опозиції.

Дана категорія функцій політичного дискурсу є протилежністю функції примусу, і реалізується на противагу владних відносин. Дискурсивними характеристиками цього типу можуть служити як особливості ЗМІ, графіті (серед маргінальних етнічних груп, постери і т. д.), так і специфічні лінгвістичні структури (петиції, прохання, слогани і т. д.).

- Функція для створення симуляції.

Дана функція пов'язана з контролем над інформацією. Вона поєднує в собі як ефекти дефокусування «небажаних місць» за допомогою евфемізації вихідних даних, так і безпосереднє інвертування вихідних даних.

- Функція для делегітимації та легітимізації.

Легітимізація тісно пов'язана з функцією примусу, так як вона реалізує механізм покори, тобто легітимність. Використовувані техніки включають аргументацію бажань виборців, спільні ідеологічні принципи, проекцію харизматичного лідера, позитивну самопрезентацію і т.д. Делегітимація по суті представляє опозицію: репрезентація інших (іноземці, «внутрішні вороги», інституційна опозиція, неофіційна опозиція) має негативний відтінок. Техніки даної категорії включають використання ідей розподібнення. [43, с. 107].

Аналогічний принцип при аналізі існуючих теоретичних робіт в галузі диференціації функцій політичного дискурсу застосовує Є. І. Шейгал, яка в межах інструментальної функції політичного дискурсу виокремлює вісім її основних конститuentів, це функції:

1) соціальний контроль (тобто створення можливостей для уніфікованих почуттів, думок і бажань, поведінки великої кількості членів соціуму, тобто маніпулюванн суспільною свідомістю громадян);

2) легітимізація влади (тобто виправдання і роз'яснення ключових рішень, які стосуються розподілу влади та розподілу матеріальних ресурсів країни);

3) відтворення і реалізація системи влади (тобто зміцнення відношення до системи влади, прихильності громадян, частково через використання національної символіки);

4) функція корегування орієнтації громадян (будується через оприлюднення і формування цілей та проблем суспільства, моделювання політичної реальності у свідомості всього соціуму);

5) соціальна солідарність (тобто інтеграція у межах соціуму або, відповідно, окремих груп соціуму);

6) функція диференціації соціуму (тобто відмежування соціальних груп);

7) агональна функція (тобто ініціювання та вирішення окремого соціального конфлікту, вираження незгоди або протесту, супротив діям влади);

8) акціональна функція (тобто реалізація політичних планів через мобілізацію населення (так званна «наркотизація» населення): мобілізація населення пов'язана з організацією та активізацією прихильників політичної партії; під терміном «наркотизація населення» розуміємо організацію процесу відволікання уваги громадян) [36, с. 116].

Функція мобілізації розглядається як основний прояв застосування інструменту влади у промовах політиків, ця функція повинна займатися стимулюванням до активних дій. Стимулювання може здійснюватися у формі прямого звернення (в закликах і прокламаціях, в законодавчих актах) і у формі створення потрібного владі емоційного настрою громадян (проявляти надію або страх, мати гордість за свою країну, бути впевненим, мати почуття єдності, виявляти цинічність та ворожість, проявляти ненависть).

Відомий дослідник Д. Грейбер виділяє наступні функції політичного дискурсу.

1. Поширення інформації, пов'язане зі створенням віртуальної реальності у адресатів, де власна емпірична практика елімінується за допомогою запропонованих когнітивних схем, загальних вірувань. Окрім цього,

поширення інформації може включати імпліцитно-коннотативну інформацію (позитивно / негативно забарвлені ключові слова, які, в основному, базуються на політичні орієнтири та суспільні цінності, використання патріотичних символів та евфемізмів).

2. «Встановлення теми політичної промови», де домінуючим критерієм є контроль за поширенням інформації. Оратори, зазвичай, намагаються не включати у порядок денний такі теми, при обговоренні яких можуть виникнути комплікативні та невігідні ситуації.

3. Проекція в майбутнє і минуле, яка заснована на усвідомленні фактів минулого і прогнозуванні майбутнього. У політичній комунікації апеляція до минулого досвіду часто використовується в якості аргументативної тактики політика [37, с. 14].

Говорячи про функції політичного дискурсу не можна не згадати так звану «магічну функцію або функцію заклинання, яка може розглядатися як окремий вид регулятивної функції мови. Ця функція базується на тому, що у давнину вірили у предметність слова тобто, що слово не умовне позначення предмета. До проявів магічної функції належить табу, змови, молитви, клятви і присяги, обожнювання священних текстів.

Культурні ареали поширення етносів у тій чи іншій мірі зберігають у свідомості мовців релігійно-магічні традиції, тому цим і пояснюється виділення магічної функції мови, яка є універсальна і знаходить свій прояв не тільки в релігійному, а й сучасному політичному контексті.

Р. Барт, характеризуючи політичну мову як мову, яка виробляється безпосередньо в ході політичної комунікації і в силу цього спрямована скоріше на виробництво, ніж на відображення реалій сьогодення. Він зазначає, що слова ніби володіють особливою магічною властивістю, із заборонаю слова ніби скасовується і об'єкт, який це слово позначає. Так, наприклад, заборона слова «дворянство» сприймалося як ліквідація дворянства [72, с. 11].

У магічній функції політичного дискурсу найбільш значущими лексичними одиницями є евфемізми. Утримуючи риси магічного («інструментального») ставлення до слова, табу в сучасному суспільстві ускладнюється деякими іншими цілями, зокрема, такими, як ідеологічний контроль і маніпулювання масовою свідомістю. Свідомий розрив з певною мовною традицією за часів ідеологічних зрушень став причиною масових лексичних замінів, здійснених в роки світових історичних революцій - французької кінця XVIII століття і російської 1917.

Креативна функція мови обумовлена як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами, пов'язаними безпосередньо з відносним когнітивним знанням про світ і свідомим уявленням дійсності.

Політичний дискурс насамперед відзначений тематичним компонентом «боротьба за владу». У зв'язку з цим постає питання про отримання та утримання влади, тобто створення такого дискурсивного середовища, основні компоненти якого відповідали б основним цінностям (думки, судження, вірування, упередження) аудиторії.

Однією з основних функцій політичного дискурсу вважається також функція відстоювання своєї точки зору політиками у промовах. А це є показником приналежності політика до певної політичної сили, до певної партії, що, в свою чергу, зобов'язує його:

- конкретизувати причину виступу, мотивувати (виголошує промову не тому, що йому так хочеться, а тому, що так потрібно);
- політик підкреслює "репрезентативність" даного виступу, вказує конкретно від якої партії / фракції / угруповання він виступає. У політичній промові він зазначає, що «нас багато»; тому що колективна думка більш визнана, ніж окремий виступ і часто передбачає підтримку з боку своїх однодумців;
- політик уникає проявів висловлювання особистісних намірів і мотивів, тоді підсилюється соціальна значущість промови, відповідальність політика і соціальна значущість виступу. Мотивується це тим, що політик представляє інтереси всього суспільства. Так само як на полі бою, основна ідея

політичного дискурсу – «знищення могутності опонента» - тобто його аргументів та думок, а також дискредитація опонента.

Одним із дієвих засобів відстоювання своєї точки зору і знищення опонента у політичних дебатах є пряме висміювання опонента. Сміх взагалі, на думку багатьох теоретиків наприклад, А. Бергсона, є проявом неусвідомленого бажання принизити опонента і таким чином підкоректувати його поведінку. Така установка свідомо застосовувалась у політичних дебатах за Римської імперії. Свідченням цього є відомі промови Цицерона, який висміює навіть деякі інтимні характеристики своїх супротивників, що взагалі не має ніякого відношення до політичної боротьби. Політик «входить у так звану змову» з виборцями і намагається виключити із політичної гри свого опонента, який не заслуговує позитивної уваги. І багато такого типу прикладів і способів знищити опонента міститься у промовах Дональда Трампа [42, с. 25].

Для відстоювання своєї точки зору часто політики використовують такий прийом, як висміювання політичного опонента. Висміювання (навіть сарказм) політиками своїх опонентів знаходиться на границі етично допустимої поведінки, тому можемо припустити, що образливий гумор більшою мірою сприймається у суспільстві як доречний лише у самий критичний період; а у «нормальному» періоді такі жанри (сарказм) вважаються мало допустимими.

Більш м'якою формою політичної гри і відстоювання своєї точки зору у політичному дискурсі є нейтралізування або виключення опонента з політичної гри, коли політик говорить не про особистості погляди (аргументуючи *ad hominem*), а про помилкові погляди, «антинаукові» погляди. Так, наприклад, за часів СРСР говорили про «патологічний антикомунізм», «наукову неспроможність», «фальсифікації фактів», «ігнорування історичних процесів» і т. п. [35, с. 45].

Таким чином, у політичному дискурсі використовується функція відстоювання своєї позиції, за допомогою якої відбувається усунування

опонента від рівноправної участі у політичній грі, що допомагає політику залишитися сам на сам з електоратом і виграти політичний марафон.

Можна зробити висновок, що суб'єкт політики (політичний діяч, політична партія або рух) свідомо використовують певні когнітивні установки для максимальної відповідності дискурсивних середовищ (своєї і аудиторії). Крім того, ніяка маніпуляція неможлива без відповідної орієнтації на ціннісні уподобання аудиторії.

1.10 Соціально-когнітивні особливості політичного дискурсу: інституційність та конвенційність політичного дискурсу

Політична комунікація є інституційна форма спілкування, яка характеризується соціальними правилами і ритуалізованими рамками функціонування. Під інститутами розуміється будь-який вид закріплених дій або нормативних комплексів; виділяються різні організаційні форми в залежності від представленої в них ступенів інституціональності.

Політичний дискурс як вид інституційного спілкування об'єктивно виділений на підставі наступних конститутивних ознак:

- тематичні визначники;
- лексико-фразеологічні одиниці;
- структурносемантичні коннектори;
- цільові установки і комунікативні стратегії, статусно-рольові характеристики учасників спілкування;
- типи аргументації.

Громадські інститути мають свої системи цінностей, які реалізуються у вигляді особливих ідеологій.

Узагальнюючи результати соціолінгвістичних інституційних досліджень, Р. Водак характеризує інститути наступним чином:

- інститути являють собою анонімні освіти; імена клієнтів відомі, імена ж

співробітників інститутів часто невідомі;

- письмові документи, такі як, формуляри, офіційні повідомлення, тексти законів і т.д., найчастіше написані в пасивному стані і характеризуються нечіткістю формулювань;
- інститути мають спеціальні ритуалами: у багатьох інститутах історично склалися певні мовні форми (звернення, вітання, формули, клятви і т. д.), втратили свої специфічні функції;
- інститутам властивий військовий характер: влада і ієрархія - найважливіші компоненти їх динаміки; багато мовні дії приймають характер призову або наказу;
- інститути створюють видимість гармонії: протиріччя і конфлікти затушовуються і не афішуються;
- інституційне спілкування, на відміну від міжособистісного і художнього, є статусно-орієнтованим: ставлення до керівного складу краще, ніж до інших співробітників інституту; до чоловіків краще, ніж до жінок; до своїх краще, ніж до чужих; до досвідченим клієнтам краще, ніж до недосвідченим.

Учасники інституційного дискурсу зазвичай підрозділяються на представників інститутів і клієнтів. представниками є компетентні люди, професіонали, наділені владою в своїй області (юристи, лікарі, педагоги, священики, адміністратори і т.д.); клієнти - люди, які потребують їхніх послуг. У політичній сфері населення розглядається в якості клієнтів політичних інститутів. В даному контексті політичні інститути спрямовані на забезпечення порядку і законності в соціумі.

Досліджуючи особливості політичних промов, Р. Водак підкреслює деперсоналізацію учасника інституційної комунікації. Він підкреслює, що коли втрачаються особистісні характеристики в межах інституту, то людина відчувається «комфортно», тому що перебуває під захистом цього інституту, в свою чергу інститут має можливість присвоїти особистісні характеристики кожного індивіда [21, с. 32].

У політичній грі вагоме місце, як вважає М. Егер займає інститут влади. Він визначає інститут влади, як соціально узаконені спеціальні знання разом з людьми, які уповноважені впровадити інститут у життя [31, с. 45]. У його визначенні знаходить відображення інформаційна сторона інституціональності: вищий статус представника інституту по відношенню до людини в значній мірі базується на доступі до інформації і можливості нею розпоряджатися, звідси й можливість маніпулювати свідомістю і діями людей.

З точки зору теорії соціальних уявлень підійшов до проблеми інституту влади Б. Петерс, де, який під інститутами влади розуміє диференціацію соціальних полів діяльності політиків. Вони позначаються межами або іншими нормативними структурами, а це, в свою чергу, визначає основні переконання та головні ролі «політиків-діючих акторів». Інститут влади вирізняється й іншими особливими символами й елементами, наприклад, видами колективної пам'яті або спеціальними знаннями та ін.) [24, с. 45].

В основний набір стратегічних дій інституційної комунікації влади входять:

- визначення функціональних особливостей інституційних відносин між співрозмовниками;
- розподіл відповідальності між ними за нормативність мовного і соціальної поведінки в рамках конкретних актів політичної комунікації;
- утвердження власних «комунікативних претензій» та їхня декларація в частині конкретної реалізації, з конкретними співрозмовниками і в конкретних умовах взаємодії;
- контроль за дотриманням умов реалізації актів ритуальної комунікації, які мають соціально-конституціональну спрямованість;
- координація і стимуляція спільних зусиль і дій учасників інституційної комунікації в плані вироблення результуючого ефекту (результату) на благо інтересів ініціатора або всіх учасників інтерації, якщо це не виходить за межі «корпоративного іміджу» і конкретного акту ритуальної комунікації;

- затвердження плану спільних дій і вироблення необхідних критеріїв в рамках спільної інтеракції соціально-інституціонального плану [56, с. 84].

Інституційність як форма відносин визначає наявність конвенціональних сегментів в процесі комунікації.

Явище конвенціональності сприяє відокремленню сегментів комунікації як стійких, прийнятих у суспільстві правил формування поведінки, що робить спілкування «священною церемонією підтримки суспільства в часі».

Конвенціональність проявляється в стереотипізації поведінки на різних рівнях:

- при виборі жанру або іншого модусу поведінки, соціально-релевантного для досягнення комунікативної мети;
- при виборі комунікативних актів, відповідних уявленням про соціальні статуси та їх інтерполяції;
- при виборі однієї з форм вираження намірів, ритуальної або вільної, що відповідає традиціям та можливостям культури і мови етносу;
- у виборі найбільш раціональної текстової моделі і моделі аргументації і т.д.

Конвенціональні семантичні форми (такі як: кліше, ідіоми, шаблони) диференціюють сфери спілкування і встановлюють міжособистісні відносини (що особливо яскраво проявляється в ритуальних комунікативних діях) [41, с. 15].

Будь-яка інституційна комунікація передбачає наявність ритуалів, без яких неможлива реалізація базисних функцій комунікації. Ритуал - це запропонований порядок, структура, яка в символічній формі відображає ієрархічну і просторово-часову організацію світу соціальної одиниці, яка є носієм ритуалу.

Лінгвісти відносять політичний дискурс до інституційних форм спілкування, для яких характерні певні соціальні правила і ритуальні рамки функціонування. Більша чи менша ступінь ритуальності, характерна для

будь-якого вербального спілкування, тому що вона залежить від зовнішніх умов і від соціальних ролей комунікантів.

Згідно В. В. Богданову загальне правило комунікації з урахуванням умов і ролей полягає у наступному: якщо комуніканти менше знайомі між собою, то обстановка їхнього спілкування є більш офіційною, і саме спілкування набуває більш ритуалізованого характеру [55, с. 77].

Ритуальна комунікація характеризується фіксованістю форми і «стертістю» змісту, тобто власне вербальною стороною висловлювання. Недолік інформативності, спрощеність змісту, відсутність новизни, прагнення до стандартності і стереотипності реалізують основні риси ритуальної комунікації. Ритуал виключає альтернативу, оскільки учасники ритуалу змушені підкорятися його законам. Політичні дискурси, а також різного роду терапевтичні, юридичні, релігійні дискурси перебувають під абсолютним впливом такого ритуалу і його виконання, тому що ритуал визначає мовців, суб'єктів та об'єктів одночасно, а також визначає їхні особливі властивості та ролі, які їм відведено [55, с. 78].

Ритуал протиставлений і діалогу, як вільному обміну думками, і грі, де проявляється свобода самовираження особистості. Зазначається, що ритуальна мова мовою діалогу не може бути. Функція ритуалу полягає не в тому, щоб з'ясувати позиції співрозмовників, а у визначенні, що «актори грають в одну і ту саму гру» і вони цілком задоволені цим [55, с. 78]. Така функція мови в точності відповідає функції заклинання в первісних суспільствах. Ухвалення участі в ритуалі є не що інше, як періодична «клятва на вірність» соціуму.

Оскільки влада як психологічний феномен включає як ірраціональні, так і емоційні рівні, спілкування на політичні теми ніколи не буває нейтральним або об'єктивним, йому властива оцінна акцентованість, упередженість, афективність. Навіть тексти новин, за визначенням претендують на неупередженість і об'єктивність, формулюються в рамках певного ідеологічного фрейму інтерпретації [47, с. 35].

М. Едельман, кажучи про афективність як про важливу складову ознаку в політичному дискурсі, підкреслює біологічно обумовлений характер афективних реакцій. Він пише, що за деяких умов мовні коди стають послідовними подразниками сигналів. Так, почувши фразу, наприклад, про обов'язкове страхування, реципієнт реагує не на словникові значення складових, а на закріплення за цією фразою асоціацій з моральними та економічними проблемами і тривогами, які існуючими в суспільстві [45, с. 36]. Ключові слова політичного дискурсу, такі як, наприклад, інтереси суспільства, національна безпека, здатні виявляти потужну заспокійливу або збудливу дію.

У процесі ритуальної комунікації в учасників формуються певні образи дійсності, «узагальнення», «функціонально-семантичні уявлення», «прототипічні референти», «стереотипи соціальної поведінки», які є не механічним прототипом існуючої дійсності (ритуальної і онтологічної), а суб'єктивно обміркованими, ідеалізованими уявленнями про неї.

Названі уявлення формуються в ритуальній комунікації для того, щоб, з'явившись у свідомості учасників комунікації, спонукати їх до здійснення певних (мовних, ментальних або фізичних) дій [45, с. 36].

Розрізняють також ритуальне мислення. У ритуальному мисленні простір розділено на три значущі зони взаємодії: «свою», «чужу» і «нейтральну» (зону взаємодії). Кожна з них має свою емоційну, візуалізовану, відповідно, в білий, чорний і червоний кольори, забарвлення.

З огляду на специфіку ритуальних мовних актів, Е. Г. Романова запропонувала своє бачення стратифікації ритуальних мовних актів, спираючись на соціальні критерій мовної взаємодії. У типологічній підставі цієї класифікації виступає сугестивна спрямованість вербальних дій на реалізацію цільової програми впливу.

Ритуальність політичного дискурсу реалізується в стереотипних контекстах, які характеризуються трьома аспектами соціально-регулятивної функції:

- 1) акумуляція і трансляція соціального досвіду (в ньому знаходить своє відображення національно-культурна специфіка ритуальної комунікації);
- 2) соціальний контроль, де реалізується нормативний характер, імперативність ритуального взаємодії;
- 3) соціальна інтеграція, яка обумовлює групову спрямованість ритуальної комунікації [40, с. 38].

Говорячи про ритуальну комунікацію, необхідно згадати ідею У. Фікса про скорочену і спотворену комунікативну компетенцію (*reduzierte und verformte Kommunikationkompetenz*), під чим розуміється недостатньо розвинена здатність до самостійного мовного виразу (страх перед письмовими формулюваннями і особливо - через відсутність практики - перед публічними виступами) і ослаблена здатність до сприйняття на слух (неуважне слухання, часті «відключення», оскільки, за звичкою, не очікують почути нічого нового). Остання обставина часто призводить до комунікативних невдач і використовується в процесі мовного акту, коли непомітно для адресатів відбувається підміна одного типу мовного акту іншим.

Отже, висновком до всього вищесказаного слугуватиме той факт, що основна риса ритуальної мови полягає в тому, що вона організовує певну ефективну систему відносин між мовцями, а в деяких випадках між слухачами. І власне в тому, щоб передавати важливу другорядну інформацію, й полягає сенс не тільки ритуальної комунікації, а й соціально-когнітивної функції політичного дискурсу.

1.11 Елементи маніпуляції та інші особливості політичних промов у наші дні

Мова політика не завжди аргументована і логічно зв'язана, і це не випадково. Іноді вистачає просто зрозуміти, що позиція з якою виступає політик, залежить від інтересів реципієнта. Захищаючи свої інтереси, намагаються впливати на почуття та емоції реципієнта, грають на

національних почуттях (наприклад, на почутті любові до батьківщини, на обов'язку) та на деяких важливих моральних установках.

Ще більш вагомий і хитрий ораторський підхід – це вмiле застосування ледь когнітивістики (тобто малопомітних понять когнітивної сфери). Це, в свою чергу, дає неочікувано позитивний ефект: відзначаються помітні переходи до інших переконань, інколи це відбувається всупереч очікувань політика / оратора. Успіх переконання безпосередньо пов'язаний з особистими якостями індивіда, а також того, до кого звертається політик, стосується також рівня довірливості людей.

Наприклад, змінюються у потрібну сторону установки адресата, зокрема за допомогою маніпулювання її композицією. Влада використовує суперечливу мову. З одного боку, мова влади, здавалося б, мала бути очевидна кожній людині. Не є секретом, що гострі суперечки з приводу слів, які виникають у політиці, іноді стають ще гострішими за суперечки з приводу політичних справ.

Наведемо приклад опису військових дій у Чечні у ЗМІ. У дискурсивній тематиці ЗМІ називали чеченців, що воювали, не сепаратистами / терористами, а повстанцями, а військові дії федеральних сил називали не антитерористичною операцією у Чечні, а відкритою війною, які були не кращими за терористів. Однак, для того, щоб політичні промови могли повною мірою впливати на громадянське суспільство, більшість громадян не повинна повністю усвідомлювати роль таких промов. Крім того, навіть відомі політики не завжди признають головну роль мовних засобів у політичному дискурсі. Деякі політики роблять це навмисно, але більшість політиків не усвідомлює важливість мови / мовних засобів, а тому вважає, що мова це коливаннями повітря і яскрава репрезентація реальності, а саму мову розглядають як реальність [58, с. 74].

Розглянемо один момент маніпуляції - мовну гру. Мовну гру можна уявити як генератор сенсу. Феномен гри (ігрової культури), в тому числі мовної, недостатньо описано в науковій літературі, хоча є чудові роботи Й.

Хейзінги, Х. Ортеги-і-Гассета, Г. Гессе, де автори відстоюють думку про те, що гра лежить в основі виникнення культури, передує самому явищу культури і створює культуру.

Здавалося б, суть гри - отримання задоволення і насолоди. Психологи вважають, що гра є прообразом праці, це - первинна діяльність людини, яка її створила. Ю. М. Лотман вбачав у грі "один з основних ознак життя". Гра – це діяльність. Гра – це злочин. Гра – це модель соціального світу і всесвіту. Політика, як і поезія, належить до поняття видумки та гри, бо в ній присутні ознака ірреальності. Розглянемо елементи мовної гри на прикладі гри словами, принципів і способів їх використання. Перш за все, це країна і держава, народ і електорат. Якщо ми вживаємо слово "народ" в його основному значенні - "населення держави, жителі країни", а саме цього слід було б очікувати від політиків загальнонаціонального масштабу, чий рішення впливають на життя всього населення, - мільйони людей, які належать до самих різних соціальних груп, і можуть мати найрізноманітніші погляди та інтереси. Але саме цей факт часто ігнорується в політичному дискурсі.

Народ як "супер-его" не може, з точки зору політиків, мати різні погляди, думки та цінності. Народом, з точки зору політиків, мають право називатися тільки ті, хто підтримує керівника країни, їх особисто і партію влади; в зв'язку з цим будь-яка критика правлячого режиму (з-за кордону або всередині країни) подається як неповага до народу. Явні або уявні противники влади, які мають точку зору, відмінну від офіційної, - це "чужі", а в певні періоди - "вороги народу", а не його повноправні представники, як це повинно було б виходити з словникової дефініції слова "народ". Отже, політики на догоду власним інтересам змінюють значення багатьох лексичних одиниць мови.

Мовна гра може будуватися на зміні семантики слова: народ і населення, народ і електорат. У кожній з двох пар слів «народ» змінює своє значення, створюючи при цьому додатковий сенс: позитивні конотації в

першому випадку - "свідома частина населення" і "здатний не тільки голосувати, а й думати, вибрати свідомо" - у другому.

Таким чином, у розділі 1.11 було розглянуто особливості політичних промов у наші дні, і, підсумовуючи вищевикладений матеріал, можна привести наступний приклад: такі слова, як країна і держава у повсякденному житті найчастіше будуть використовуватимуться як синоніми. Однак в мові політичного дискурсу держава набуває то позитивні, то негативні конотації.

Висновки до розділу I

Таким чином, підсумовуючи все вищесказане, ми можемо зробити наступний висновок про те, що засіб лексичного маніпулювання досить активно і ефективно проявляє себе у процесі ведення політичного дискурсу, або ж через певну зміну конкретних значень слів, чи завдяки вдалому вибору необхідних слів для визначення об'єктів. Дані характеристики мовлення, як характерна рухливість семантичної структури самого окремого слова, неабиякі труднощі у процесі відмежування всіх конотацій від головних значень, багата варіативність всіх згаданих у мові значень і, окрім цього, певних значень одних тих самих мовних знаків, цілковито вільна зміна об'єктивного явища на суб'єктивне і, навпаки, суб'єктивного на активне; впевнене акцентування всіх необхідних асоціативних і синонімічних зв'язків між словами, їх правильна модальність усіх висловлювань, оцінність семантики і ін., навмисно і цілеспрямовано використовуються політиками. Все це може стати в мові політиків демагогічними зловживаннями, і це ніяк не можна назвати мовною грою. Швидше за все це ігри в слова, бо їх результат занадто сейрозний.

Отже, у теоретичному розділі магістерської роботи «Теоретико-аналітичні характеристики політичного дискурсу» розглянуто наступні аспекти: основні поняття та терміни дискурсу, поняття політичного дискурсу, поняття семіотики політичного дискурсу, поняття дискурс-аналіз, основні жанри досліджуваного явища, поняття передвиборчого дискурсу, його наявні

стратегії й тактики, сама ефективність політичного дискурсу, усі функції політичного дискурсу, соціально-когнітивні аспекти політичного дискурсу, та багато інших характерних особливостей політичних промов.

РОЗДІЛ II

Політичний дискурс Дональда Трампа

2.1 Маніпулятивні засоби вербального впливу в політиці

Процес маніпулятивного впливу на суспільну свідомість є цілком можливим за допомогою залучення певних стилістичних та синтаксичних особливостей мовлення. Сама ж мова представляє таку систему знаків, яку ми маємо шанс використовувати задля позначення справді існуючих конкретних об'єктів; певні слова здатні служити для цілі утворення специфічних образів, правдиво відображають ту дійсність, яка відбувається з суспільством, і суттєвий контраст між тими образами, які виникають в процесі спілкування, або коли ми слухаємо, пишемо або читаємо, і реальним станом ситуації. Знаковий і символічний сенс мови дає нам змогу здійснювати маніпулятивні махінації над свідомістю багатьох людей у процесі політичного дискурсу. Цей процес відбувається з певними труднощами і тонкощами, і функціонування самої мови як однотипної системи знаків характеризується таким чином:

- У процесі використання природної мови більшість знаків-лексем має певну кількість значень, і співвідноситься не лише з єдиним об'єктом дійсності. Значення різного типу одного мовного знака застосовується у конкретному мовному контексті. Таким чином, нездатність розуміти контекст цілком вірогідно може призвести до наступних наслідків: невірна інтерпретація знаків, неправильна інформації щодо певного факту дійсності;
- Мова характеризується явищем полілексії як наявність деяких численних лексем, які визначають один і той самий предмет (лікар, медик, доктор);
- Мова має властивість такого явища, як полісемія: наявність різних варіантів певних значень, де межі між ними частіше всього розмиті, і в такому випадку виникає пониження ефективності і цінності мовленнєвої інформації. Лише

термін-знак є інваріантним у плані сенсу і передає конкретну необхідну інформацію.

Та модель, завдяки якій зазвичай і відбувається процес побудови сучасних технологій вербального маніпулятивного впливу в політичному процесі, опирається на теорію мовної комунікації. Згадана теорія в довершній формі є наявною в роботах С. Гарднера.

Орім головного значення – а саме денотації – певний ряд слів характеризується ще певними конотаціями (новий особливий зміст виразу або певного слова, його стилістичні, емоційні та семантичні відтінки), які застосовуються в основному значенні і слугують для вираження різних емоційно-оцінних і експресивних особливостей. Слова з різними конотаціями у процесі ведення політичного дискурсу спроможні псувати або, за допомогою певних тенденцій, представляти необхідну інформацію про реально існуючий факт, який знаходиться в головному значенні слова.

Отже, таким чином, питання про сутність речей та істину представляються у найвищій мірі фундаментальними, основними питаннями, які пов'язані з використанням мови. Дослідження явищ брехні в процесі мовленнєвої взаємодії становить безпосередній і головний об'єкт лінгвістичного дослідження, у більшій мірі саме в тих випадках, де брехня культивується як особливий вид мистецтва.

2.2 Маніпулятивний вплив у промовах Дональда Трампа, та засоби підсилення мовленнєвої маніпуляції

У даній роботі під мовною маніпуляцією, за визначенням В. Є. Чернявської, розуміється «мовний вплив, спрямований на приховане спонукання адресата до вчинення певних дій», тобто формування у свідомості адресата установок, які співпадають з установками адресанта. При маніпуляції адресант намагається переконати особу прийняти певні висловлювання за справжні без опори на докази, при цьому адресат далеко не завжди помічає установку на управління його поведінкою або свідомістю.

Різновидом мовного маніпулювання є маніпулювання інформацією, що має такі види:

- Замовчування (приховування інформації від адресата), селекція (повідомлення тільки вигідною для відправника повідомлення інформації);
- Спотворення (зменшення або перебільшення значущості певних явищ);
- Конструювання (вигадування неіснуючих в реальності даних).

Маніпуляція в політичному дискурсі здійснюється в процесі мовної дії, спрямованої на масового адресата з метою його дистанціювання від соціально-політичної дійсності. Маніпулятор повинен вміло керувати аудиторією, щоб досягти сприятливої реакції адресата. Основною метою політичного дискурсу є навіювання адресату певних політичних дій і оцінок. Таким чином, метою політичного дискурсу є не тільки констатація фактів, а й переконання адресата. [34, с. 74].

При маніпулюванні часто використовуються різноманітні риторичні прийоми, а також прагматично виправдані відхилення від норм і законів формальної логіки. До найбільш поширених риторичним прийомам, які використовуються з цією метою, відносяться наступні:

1. Використання аналогій;
2. Уявлення очікуваної ролі аксіоми;
3. Передбачення подій;
4. Використання загальновідомих істин в препозиції перед тією інформацією, яку необхідно впровадити в свідомість адресата;
5. тематичне переключення.

Проілюструємо перераховані вище риторичні прийоми, що використовуються для маніпуляції, прикладами з програмній промові Дональда Трампа. Зокрема, в аналізованій мові йдеться про майбутні події: I've got some message for you all: this violence and crime that afflicts our today's nation will come to an end very soon. With beginning on January 24 th 2018, our

safety will be fully restored // This change in leadership will be required to new change these old outcomes. Tonight, we will share with you our plan of new action for America. [77].

У наведеному вище прикладі йдеться про те, що після 20 січня 2017 року (мається на увазі період, наступний за інавгурацією нового президента) в країні буде ліквідована злочинність і стане безпечно. Далі повідомляється про те, що для цього необхідні зміни в керівництві. Дональд Трамп викладає свій план майбутніх змін в країні. Наведений приклад є ілюстрацією стратегії позитивної самопрезентації. Завуальовано виражається думка про те, що зміни на краще відбудуться в тому випадку, якщо зміна влади буде на користь оратора.

Для надання маніпулятивного впливу на адресата адресант використовує посилення на цінності американського суспільства, такі як democracy, unity, freedom, liberty, security, safety, protection, wealth, prosperity, faith і деякі інші, а також використовується позитивно забарвлена лексика: hope, dream, love, goodness, strength, guidance, friends, respect, unify, help, win, fantastic, great, etc. Наприклад: Your hopes, your dreams and your voice will soon define our destiny for americans. And your goodness, you love and you courage will forever guide us this way // Tonight, I will lead this party back straight to the White House, and we will lead our country back to safety, prosperity, and peace. We will be a country of generosity and warmth. [82].

Для посилення маніпулятивного впливу в політичному дискурсі Дональда Трампа застосовуються паралельні конструкції і лексико-синтаксичний повтор, під яким розуміється конструкція, що відтворює формальну або семантичну структуру у попередньому реченні. В аналізованих зверненнях часто використовуються анафора і паралельні конструкції, наприклад: Thank you. Thank you very much, everybody. Sorry for keeping you waiting. Complicated business. So complicated. Thank you so much // He's a man of a character and much accomplishment. He is the right one for this job.

Прикметники, що використовуються в політичному дискурсі Дональда Трампа, надають мови розмовний характер і збільшують її експресивність. Найбільш частотні в аналізованих публічних зверненнях прикметники, що виражають оцінку: *great, unbelievable, fantastic, special, incredible, amazing*, наприклад: *Fantastic guy. Fantastic family*. Перераховані прикметники часто вживаються в повсякденній мові простих американців.

Для повторів, використовуваних в аналізованих зверненнях, характерна варіативність: *Where are they now? They're here somewhere. They're extremely shy, actually, no?* Часто використовується анафора: *We will face with all the challenges. We will confront all this hardships*. [79].

В результаті аналізу політичного дискурсу Дональда Трампа можна виділити певні дискурсивні засоби, які сприяють підвищенню аргументованості викладу. До них відноситься перенесення обставин часу і місця в початкову позицію в реченні, особливо в початок абзацу. Значення тимчасової локалізованість дії виступає в якості актуалізаційні категорії висловлювання, яка забезпечує інформаційний фокус. Цю ж функцію виконує і перенесення в ініціальну позицію доповнення, наприклад: *So to all Americans, in this city far and near, large and small, from ocean to ocean and from mountain to mountain, hear my words: You will never be ignored for one more time*. У наведеному прикладі використана стратегія театральності, а саме, даються обіцянки кращого майбутнього для всього населення країни, незалежно від місця проживання.

В інавгураційній промові Дональда Трампа використовується стратегія оціночних альтернатив, яка реалізується в процесі багаторазового протиставлення як в межах одного речення або кількох речень, наприклад: *This establishment has protected itself, but not our citizens of my country. Washington has flourished - but all our people didn't share with its wealth. Politicians have prospered - but all the jobs left, and the factories have closed // We will confront hardships. However, we will get the job done*.

Реалізацію стратегії оціночних альтернатив одночасно зі створенням

ланцюжка минуле - теперішнє - майбутнє можна простежити також і в межах кількох абзаців:

The wealth of our middle class has been ripped from their homes and then redistributed across the entire world.

But that is just the past. Now we are looking only for the future. We've assembled here tonight are issuing a big new decree, which is to be heard in every our city, in every far foreign capital, and in every big hall of endless power. [78].

У наведених прикладах протиставлення досягається в результаті використання дискурсивних засобів, за допомогою яких досягається ефект контрасту. На початку пропозицій використані союзи *and*, *but*, в результаті чого мова набуває розмовний характер.

Однією з характерних особливостей аналізованого президентського дискурсу є використання тимчасового ланцюжка минуле - сучасне - майбутнє. При згадці минулого використовується стратегія на зниження, вживається переважно негативна лексика, в той час як майбутні події представлені в позитивному ключі: *We will bring back our jobs. We will bring back our borders. We will bring back our wealth. And we will bring back our dreams.* Як впливає з наведеного прикладу, Дональд Трамп запевнює слухачів у своїй впевненості в тому, що в результаті спільних зусиль у них буде робота, до них повернеться багатство і вони повернуть свої мрії. За допомогою маніпулятивного маркера, вираженого займенником *we*, він об'єднує себе зі слухачами.

В аналізованих зверненнях є заклики до дії, де використовується інверсія: *No dream is way too big for us, no challenge is way too great for us. Nothing that we want for our bright future is beyond our reach // From this day now, a new unique vision will surely govern our beautiful land. From this moment now, it's going to be the America First forever // That all the changes - next starting right here, and right now, as at this very moment is your moment: it'll belong to you.* У наведених прикладах йдеться про майбутню велич країни (*America First*), використовується повтор маніпулятивного маркера *right* (*right here,*

right now); підкреслюється роль громадян країни в майбутніх змінах на краще.

Особливу роль в посиленні маніпулятивного впливу грають слогани, с допомогою яких виражаються обіцянки, наприклад: We now must only choose to Believe In our country, in America // We will now follow just two simple rules: Buy all the American and hire all the American // "I'M WITH YOU - THE AMERICAN PEOPLE "// We will make America Strong Again // We will make America Proud Again // We will make America Safe Again // We will make America Great again // We will follow only two simple rules: Buy all the American and hire all the American. Як випливає з прикладів, поставлені цілі можуть бути досягнуті тільки в результаті спільних зусиль, Америка знову буде сильною, гордою, і великою. Оратор закликає слухачів купувати товари вітчизняного виробництва.

Для посилення маніпулятивного впливу використовуються гіперболи, метонімія, уособлення, епітети, алітерація, метафори, порівняння. Наприклад: But for too many of our citizens, a different reality exists: Mothers and children trapped in poverty in our inner cities; rusted-out factories scattered like tombstones across the landscape of our nation. У наведеному прикладі використана метафора trapped in poverty (в капкані бідності), фабрики порівнюються з надгробними пам'ятниками (factories ... like tombstones).

Для вихваляння особистості оратора і критики противника використовуються стратегії на підвищення і зниження. Наприклад, в інавгураційній промові, коли Дональд Трамп робить заяву про те, що буде боротися за свою країну і її народ до останнього подиху і ніколи не підведе, простежується стратегія на підвищення: I will be fighting for all of you with every seconds of breath in body - and I will just never, and ever let you down, friends. На думку Дональда Трампа, ніхто не знає існуючу систему краще за нього, тому тільки він може її покращити: Nobody knows the system better than me, which is why it's only me alone who can trully fix it.

Стратегія на зниження використовується в тих випадках, коли мова йде про певного суперника Дональда Трампа в період передвиборної компанії: They're namely throwing money at her cuz they've got total whole control over everything that she's doing. She is just a puppet, and they're pulling all the strings. У наведеному прикладі його суперник порівнюється з маріонеткою з лялькового театру, який виконує бажання тих, хто оплачує його передвиборчу кампанію і контролює всі дії.

Маніпулювання на лексичному рівні є частотним. «Вибір слова, вибір номінації - це вже суб'єктивно-оціночний акт», - так міркує В. Є. Чернявська. Крім денотативного значення, у слові є також коннотативний компонент. Конотації включають «емоційний, оціночний, експресивний і стилістичний компоненти значення». Отже, конотації допомагають адресантам передати своє ставлення до конкретної ситуації. Варто зазначити, що вибір слова може нав'язати адресату повідомлення про конкретну думку, ставлення до того, що міститься в повідомленні, тим самим керувати сприйняттям і розумінням адресата.

Наприклад: «I want to thank to great Vice President, my colleagues Mike Pence and Karen Pence for being here this time tonight. It's so great to be back in this twin cities with that freedom-loving American, great patriots, who has made our country that run ».

«For the next 9 months we're going to fight for our loving heart and brave soul and we are going to fully win this such a great state of Minnesota in year of 2020».
[78]

У цих прикладах присутні наступні лексеми: «great», «freedom-loving», які є позитивно забарвленими в даному контексті. Він говорить таким чином, щоб заручитися підтримкою аудиторії штату Мінесота, називаючи їх штат великим, а жителів волелюбними патріотами. Дональд Трамп за допомогою такого прийому зближується з людьми, а вони в свою чергу відчувають позитивний настрій. У той же час в одному з пропозицій використана лексема «fight». У цьому контексті ми можемо розглядати цю

лексему, яка має негативну конотацію, так боротися за владу значить докладати всіх зусиль, а також і фізичну силу для того, щоб отримати владу в країні. Окрім цього, Дональд Трамп наголошує на тому, що у деякі його плани буде також входити впевнена боротьба за зберігання влади у своїх власних руках, і, таким, отримання перемоги на наступних майбутніх виборах.

«These are very corrupt politicians and that radical leftists have got so rich bleeding America enormously dry and they did know that my next election would end this pillaging and looting of my country». [80].

У цій пропозиції помічаємо достаток лексем з негативною конотацією. Дональд Трамп, використовуючи ці слова, малює образ політичної влади і політичних партій, які, на його думку, фінансово збагачуються за рахунок матеріальних ресурсів країни. Для усієї аудиторії він створює негативно забарвлений образ і нав'язує всім думку про те, що різні партії, окрім саме Республіканської, яка представляється Дональдом Трампом, не принесуть ніякого кращого майбутнього країні, а це означає, що потрібно голосувати за нього.

Без сумнівів підтверджується той факт, що робоча гіпотеза про те, що використання мовних стратегій визначає маніпулятивний потенціал президентського політичного дискурсу і впливає на вибір стилістичних і лексико-граматичних засобів. У вдячній промові, переможній промові і інавгураційному зверненні Дональд Трамп використовував дискурсивні маніпулятивні стратегії і маніпулятивні маркери, закликав до спільних дій, вживав «об'єднуючу лексику» (для навіювання слухачам думки про причетність до подій), слоганів, інверсії. Мовне маніпулювання є комплексним явищем, ефективність якого залежить від лінгвістичних, психологічних, екстралінгвістичних та соціальних факторів.

Таким чином, роблячи висновок, можемо стверджувати, що президентський дискурс Дональда Трампа має прагматичний характер, тому що однією з головних комунікативних завдань президента є вплив, який

може бути виражений в різних формах, таких як прямий вплив і прихована маніпуляція. Маніпулятивні стратегії і маркери, які використовуються в президентському дискурсі, поряд зі стилістичними і лексико-граматичними засобами впливу грають важливу роль в збільшенні маніпулятивного потенціалу мови. Президентський політичний дискурс є ефективним засобом маніпулювання свідомістю нації і формування її світогляду.

2.3 Процес словотворення і приклади неологізмів у промова Дональда Трампа

Процес утворення слів є злиттям декількох основ для створення нової складної лексичної одиниці. У політичному дискурсі досить часто зустрічаються приклади таких слів. Дональд Трамп в своїй переможній промові говорить: «I've congratulated her and her great family on such a very, very hard-fought campaign for us». Hard-fought - завзятий, посиленний, найчастіше використовується у військовій лексиці. Це приклад складного прикметника, що будується за принципом: основа іменника + основа прикметника. В даному контексті hard-fought campaign - важка передвиборча кампанія. Ще один приклад словотворення, в складі якого присутній компонент - in в промові віце - президента Зімбабве Тхокозані Купе: «We have called for a mass stay-in until the results are released». Stay-in - пікетування. Слова цього типу вперше почали використовувати з часів американської агресії у В'єтнамі, багато хто з цих слів були пов'язані з рухом проти воєн, тому, їх усіх об'єднує спільна риса - вираз протесту.

Складні слова дуже часто можна зустріти в назвах реалій, які властиві певній країні, для розуміння яких, потрібно бути обізнаним в політичному житті цієї країни. У сучасному політичному дискурсі існують безліч неологізмів, які виникли із об'єднання декількох слів, або ж з синтаксичних словосполучень. Важливо відзначити, що більшість неологізмів пов'язані з ім'ям колишнього президента США Барака Обами. Наприклад, у мові Дональда Трампа можна зустріти наступний приклад неологізму: «Obamacare

premiums nationwide have increased by double and triple digits». Obamacare - це система охорони здоров'я, введена Бараком Обамою. Слово склалося шляхом з'єднання слів Obama та care. Неологізми утворюються також шляхом приєднання префіксів і суфіксів. Префікс -de надає значення зворотної дії. Наприклад, Дональд Трамп зазначив: «President of China has stated that he is upping the sanctions. Said he wants them to denuclearize. Progress is being made». Denuclearize - позбавляти ядерної зброї.

Висновки до розділу II

Лексичні особливості політичної мови вже давно знаходяться в центрі уваги дослідників, що займаються теорією комунікації. Політична промова, будучи одним із способів комунікації, також визначається з точки зору її лінгвістичних особливостей, які, в свою чергу, формують політичний дискурс. Одним із завдань політичного дискурсу - впливати на свідомість як масову, так й індивідуальну, використовуючи конкретні мовні засоби. Там, де йде обговорення про мовні засоби, на перший план виходить особливий напрямок в мовознавстві - лінгвостилістика, в рамках якої аналізуються експресивні та стилістичні прийоми, які надають функцію впливу. Саме тому неабияке значення має вивчення мовностилістичних особливостей політичної риторики, яку можна визначити як науку про «специфіку, правила і закони мовленнєвої діяльності в області політики як сфери управління суспільством».

РОЗДІЛ III

Лексико-стилістичні та синтаксичні особливості промов

Дональда Трампа

Характерною особливістю політичних промов Дональда Трампа є широке вживання стилістичних мовних засобів, які побудовані, переважно на військовій лексиці в комбінації з головною тематикою його виступів: битва за виборця, інформаційна, або холодна війна, війна і мир, атака на демократію, дипломатичні битви, війна з мігрантами, підриг економіки, знищення здравооохранення і наслідки бідності, стабілізація міжнародних відносин, урядова криза, провал імпічменту.

У створенні мовного образу беруть участь різні мовностилістичні прийоми. Серед них на лексико-стилістичному рівні найбільш частотними є епітет, метафора, евфемізм, порівняння, повтор, гіпербола, парцеляції, риторичні питання, умовчання; на синтаксичному - синтаксичний паралелізм, інверсія, цитування, парцелляція; на фонетичному - зміни тембру, а також афективна силабіка.

3.1 Епітет

Якщо говорити про експресивні лексичні засоби у промовах Дональда Трампа, то одним із його найулюбленіших епітетів став широко вживаний в американському варіанті англійської мови прикметник *smart* «розумний, кмітливий». Трамп використовує його для Опису політичних Дій других стран, Які, на его мнение, є більш ефективна, чем процес ведення політики у США.

- Their leaders are much smarter than our leaders.
- We have been disrespected, mocked, and ripped off for many, many years by people who were smarter, shrewder, tougher.

Із наведених прикладів бачимо, що прикметник *smart* входить у синонімічній ряд з іншими епітетами *shrewd*, *sharp*, *tough*, *cunning*, що створює

особливий стилістичний прийом - синонімічну конденсацію (smarter, shrewder, tougher; much smarter, much sharper, much more cunning).

Окрім прикметника smart в промові Дональда Трампа досить часто зустрічається словосполучення best people «кращі люди» - the smartest guys, brilliant people, brilliant minds.

- I'll choose only the best people for the administration.
- I'm self-funding and will surely hire all the best people, not just the biggest donors!

«Кращі люди» будуть керувати Америкою, коли мова йде про формування кабінету президента, або економічної конкуренції з іншими державами. Також сам Трамп зараховує себе до категорії «кращих людей», обіцяючи забезпечити країну необхідними робочими місцями ("Additionally, I would be the best jobs President that God ever created").

«This do-nothing Democratic streamers have gone very far left, and they still believe that it shouldn't be a big crime to illegally cross a border and it should be such a crime to have a completely appropriate, beautiful, accurate, casual phone call with that foreign leader» .

«There is nothing left that this dirty establishment hates even more than our President that they cannot intimidate, control and own». [81].

У згаданому вище прикладі бачимо використання Дональдом Трампом ланцюжка епітетів, що характеризують його телефонну розмову з президентом України. Даний дзвінок спровокував багато розмов, і його довелося оприлюднити. Використання цілого ряду епітетів є частиною тактики виправдання того, що телефонна розмова не містила нічого протизаконного. У той же час він відкрито звинувачує представників демократичної партії в тому, що вони так наполягали на оприлюдненні простого телефонного дзвінка, не помічаючи, наприклад, проблеми незаконної імміграції, що набагато серйозніше. До того ж, використання епітета «donothing» показує зневажливе і несхвальне ставлення Дональда Трампа до демократичної партії, і ця ж думка має сформуватися в аудиторії.

У другому прикладі Дональд Трамп використовує емоційний епітет «dirty» («брудний») щодо політичного істеблішменту Америки. Окрім цього, епітет є одним із засобів тактики звинувачення.

3.2 Гіпербола

Ще один із улюблених лексичний прийомів Дональда Трампа - гіпербола. Він сам ділиться цим фактом у своїй книзі *The Art of the Deal* (1987): "... just a little hyperbole will never hurt. People, they want just to believe that something is very, or the biggest and, at the same time, the greatest - the most spectacular I can say. I call it as 'truthful hyperbole'. It is just an innocent form of such thing as exaggeration - extremely effective form of a big promotion".

Трамп називає цей стилістичний засіб «правдивою гіперболою» (truthful hyperbole), проте, на думку деяких критиків, тут захований очевидний оксиморон, так як за своїм визначенням гіпербола є «неправдивим перебільшенням» ("And since hyperbole is by definition untruthful exaggeration, Trumps phrase is an 'oxymoron', which is also figure of speech").

Таким чином, як на наступному прикладі, Дональд Трамп досить активно задіює такий інструмент, як гіпербола, коли у промові йдеться про:

- процес будівництва великої стіни між Мексикою і США;
- таке явище, як глобальне потепління;
- знищення ісламського тероризму:
- This dishonest media doesn't report about any money that was spent on building of the Great Wall (for the sake of speed), will be undoubtedly paid back by Mexico later!
- Such concept as global warming was actually created by and for just the Chinese, so to make U.S.A. manufacturing in non-competitive way.
- We'll reinforce these old alliances and as well form a new, better ones, so we unite whole civilized world against over-radical Islamic terrorism, which we'll completely eradicate from the face of the Earth.

Цікавим буде також наголосити на тому, що велика стіна у гіперболічному стилі називається саме «великою» (the Great Wall) саме по вдалій аналогії з Великою Китайською стіною (the Great Wall of China), а таке явище, як глобальне потепління «було штучно створено китайцями і тільки для них» (That concept of such phenomenon as global warming was created by and for the Chinese), а ісламський тероризм необхідно «повністю стерти з лиця землі» (we'll completely eradicate from the face of the Earth).

3.3 Парцеляція та умовчання

Наступне, на що ми звернемо увагу, це будуть засоби для експресивності синтаксису. Це є важливим і ефективним засобом лінгвостилістики, так як вони грають величезну роль у мистецтві ораторської дії (Л. А. Кудрявцева). Насамперед, процес мовлення Дональда Трампа радикально відрізняє саме парцеляція:

- I always win, you know. Knock on wood, and I win. It is just what I do. I beat that people, and I win.
- They're bringing drugs. They're bringing crime. They're just rapists.

У першому приведенному прикладі парцеляція використовується разом зі ще певним риторичним прийомом, а саме синтаксичним повтором (I win). У наступному прикладі ми бачимо таке явище, як синтаксичний паралелізм (They're bringing...). Окрім цього, можемо з впевненістю стверджувати, що сам процес організації обох засобів є досить ритмічною і цікавою, так як парцеляції у комбінуванні з використанням мовцем певних ритмічних мовних груп надає його словами у деякій мірі уривчастий, різкий, та впевнено яскравий характер.

Дональд Трамп має у своєму лінгвістичному арсеналі ще один досить ефективний риторичний засіб, а саме умовчання (paralipsis). Використовуючи даний прийом, Дональд Трамп навмисно акцентує увагу на тому, що він начебто бажає щось приховати:

- I was going to tell that dummy Bush; I will not say it. I will not say it.

- You know, I actually refuse to call that person, Megyn Kelly, a bimbo, because that thing wouldn't be politically correct.
- Unlike the other people, I've never attacked dopey Jon Stewart for only just his phony last name. Would never do that sir!

Дональд Трамп у вищенаведених прикладах наче відмовляється критикувати від себе досить значну кількість осіб, яких він «випадково» згадує у своїх діалогах (I will not say it; I refuse to call; Would never do that; I would not say). Якщо ж подивитись з іншого боку, то він нічого взагалі «не приховує», а, як бачимо, навпаки, відверто і прмолінійно висловлює про згаданих людей свою точку зору, висловлюючись про них, як «дурні» (bimbo, dopey, dummy). Використання такої у всіх відношеннях неполіткоректної мови характеризується ще одною особливістю багатьох промов даного політичного діяча, який, заради збереження іміджу і соціальних рейтингів, виступає на трибунах якраз проти такого явища, як політкоректність, саме як явища соціокультурного життя ("Well, frankly, I absolutely do not have any time for that political correctness. And, if to be honest, my country doesn't have have time as well").

3.4 Метафора та евфемізми

У сфері політичного мовлення досить активно і часто застосовується такий стилістичний інструмент, як метафора. Даний засіб дозволяє доповідачам не тільки лише заволодіти увагою публіки, а також досягати неабиякого масового впливу на свідомість аудиторії і, окрім цього, несвідомі рівні психіки. Приведемо далі дуже яскравий приклад застосування метафори в уривку з промови Дональда Трампа: «You know, I was going to shake this rust off our American foreign policy», що у перекладі на українську буде «струсити старовиною».

Одна з найголовніших властивостей даного стилістичного засобу є ефективна властивість керувати сприйняттям певної соціальної ситуації, змушуючи прийняти конкретне рішення і мати неабиякий впливати на людську

поведінку. Досить часто можна бачити, що метафори, які, у свою чергу, описують саме політичну сферу діяльності, використовують задля активної дискредитації певних політичних діячів, або опонентів. Наприклад:

«So, that's why from the first day this wretched Washington swamp was hardly trying to nullify all the results of a greatly amazing and democratic election».

«Democrats are the people on a crusade, that are to fully destroy the democracy».

«Sleepy Joe and his little friends have sold out our country». [82].

У цих прикладах присутні індивідуально стилістичні метафори, спрямовані на компрометацію фактів про політичних суперників Дональда Трампа. Хто говорить, той викриває керівництво Вашингтона («Washingtonswamp»), яким він вкрай незадоволений, тим більше, тим фактом, що вони намагалися анулювати результати виборів, в яких він переміг, використовуючи різні помилкові аргументи про нечесність цих виборів. Також Дональд Трамп говорить про демократичної партії США, які, на його думку, здійснюють свою діяльність з викоріненням демократії. В іншому прикладі Дональд Трамп виявляє свого головного суперника на майбутніх виборах Джо Байдена, звинувачуючи даного політичного діяча у залученні в процесі створення конкретних схем, завдяки яким були використані державні гроші не за призначенням. Використання даних метафор є однією з основних частин ефективної прагматичної тактики у процесі звинувачення і, окрім цього, тактики виявлення.

Евфемізм, поряд з метафорою, є дієвим способом прикрашання дійсності, а також маніпулювання аудиторією. Яскравим прикладом евфемізму може стати термін «Anchor baby», що дослівно можна перекласти як «якірний дитина», використаний Дональдом Трампом для позначення дитини, який не тільки отримує громадянство, але і дає право батька залишитися в країні, не маючи громадянства. Також часто в промовах політиків можна почути такий евфемізм: «Collateral damage», що перекладається як супутній збиток. Найчастіше політики використовують цей термін, щоб не говорити безпосередньо про те, що люди загинули при

виконанні операції. Прикладом може послужити цитата Шона Спайсера, прес секретаря Білого дому: «We've took all that precautions, whicg are necessary to fully prevent our civilian casualties and, as well, collateral damage as the result of previous operation».

3.5 Повтор

Даний древній літературний прийом, який має багато різновидів, найбільш важливим з яких є семантичний (змістовний) повтор, має різні втілення. По-перше, він реалізується в тавтологічних повторах, що виникають при неодноразовому вживанні одних і тих же мовних одиниць - морфем, слів, словосполучень або пропозицій. По-друге, семантичний повтор з'являється при вживанні в словосполученні, реченні або на найближчій ділянці тексту мовних одиниць, що мають семантичну спільність при розбіжностях в плані вираження, тобто реалізується в явищах семантичної еквівалентності. Повтор виводить у фокус уваги аудиторії необхідні адресату повідомлення за допомогою багаторазового їх повторення. Для мови Трампа також характерні і тавтологія, і семантична еквівалентність:

«They're crooked polls, the crooked polls».

«All thirteen months I've got to move much faster cuz they are not beating us, actually, at the polls and, as well, they know it despite the phony, and, yes, despite the phony polls that you see every time. They are just phony polls, that's it ».

«Polls, they are no that different than crooked writers, you know. They are just crooked polls, only the crooked polls ». [79].

У наведених вище прикладах Дональд Трамп завстосовує такий стилістичний засіб, як повтори саме у контексті проведених передвиборчих опитувань, та, окрім цього, його позиція щодо них. Тут видно, що ставлення мовця вкрай негативне, і це підкреслюють використані лексеми («crooked», «phony»). Дональд Трамп за допомогою повторів переконує аудиторію в тому, що всі ці опитування нечесні і містять неправдиві дані, тому їм не варто довіряти. Таким чином, аудиторію наводять на думку про те, що вірити

інформації представленої в цих опитуваннях не варто, так як вона могла бути сфальсифікована.

У наступному епізоді тавтологія очевидна: дієслово "boo" в різних формах повторюється 7 разів: "... some people were booing ...", "People have never booed for you." "I have never had a person boo me, and all of a sudden people are booing me". "Those people are booing," and she said, "Yup". "They had never booed before. But now they boo ". Ефект, який досягається тут - співпереживання. Як тавтологічні мовні одиниці, так і одиниці одного семантичного поля представлені в наступному епізоді, в якому Дональд Трамп говорить про своє небажання переслідувати Хіларі Клінтон в судовому порядку.

Well, there was a report that somebody said that I'm not enthused about it. Look, I want to move forward, I do not want to move back. And I do not want to hurt the Clintons. I really do not.

She went through a lot of things. And suffered greatly in many different ways. And I am not looking to hurt them at all. The campaign was extremely vicious. They say it was the most vicious primary and the most vicious campaign ever, you see. I guess, added together, it was definitely the most vicious; probably, I assume you've sold a lot of newspapers previous days.

[Laughter]

I would imagine. I would imagine that, my friend. I'm just telling you, Maggie, I'm not looking to hurt them at all, no way. I think they've been through a lot of things. They've gone through a lot of things, you know.

I'm really looking ... Well, I think we have to get the focus on the country into looking forward for this. [82].

У цьому епізоді дві теми, для просування яких мовець використовує прийом повтору: рух країни вперед до єдності і страждання Клінтонів. Тема розвивається як за рахунок тавтології (look forward використовується 2 рази: в завершеному і незавершеному варіантах), так і за рахунок семантично еквівалентних синонімічних і антонімічних засобів ("move forward", "not ...

move back"). Тема розвивається за рахунок тавтології: they've been / went through a lot (3 рази) і за рахунок використання мовних засобів одного семантичного поля, що також супроводжується тавтологічним повтором: hurt them (3 рази), (the most) vicious (4 рази, де 3 використані у найвищому ступені). Використана функція щодо до такої теми, як «впевнений рух нашої країни тільки вперед, до нашої єдності» характеризується конкретним прикладом способу переконання слухачів у привидивості та адекватності вибору всієї аудиторії, а щодо такої теми, як «цілковите страждання людей Клінтонів», то тут наявний приклад переконання всіх слухачів у щирій людяності і сердечній великодушності того, хто веде промову, і, окрім цього, правдиве підтвердження всіх його намірів і бажань рухатися лише до справжньої єдності всієї країни. Проте, у будь-яких можливих випадках у такій мірі наполегливе використання повтору аж ніяк не дає можливості аудиторії хоч якось запам'ятати всю ту направлену до неї інформацію і зміст.

Щодо функції повтору, то в цьому випадку можлива поява також й інших психологічних і емоційних випадків впливу на слухачів. Якщо брати до уваги Дональда Трампа, то він користувався таким стилістичним засобом, як повтором також заради того, щоб дати слухачам певну мотивацію, або ж пояснити їм щось, донести певну ефективну ідею.

But, as you can see, we had such an amazing and great period of time. I've got to know this lovely country, we have such a great country, my friends, we're just great, great people, and that enthusiasm was extremely incredible. If to mention Los Angeles Times, it had a poll that was quite interesting you know, cuz I was always up in this poll. They've had something, which is, I guess, a great modern-day technique item in polling, and it's been called as enthusiasm. They've added such factor and all of my people have had a great, enormous enthusiasm, and Hillary's people as well didn't have any enthusiasm actually. Well, and in the end she didn't get any of African-American vote and we've ended up with closing to 16 points, as you already know I guess. [83].

З метою піднесення використовуються слова з семантичного поля "great" (3 рази great, amazing, incredible); з метою роз'яснення, чому перемогли, - слово enthusiasm (повторюється 5 раз), і саме воно надихає аудиторію.

Критики Дональда Трампа неодноразово акцентують увагу на багаторазовому повторенні однієї й тієї самої тези (фрази, слів), часто в межах одного абзацу, і пояснюють таку особливість політичного діяча його обмеженою освіченістю.

Together, we will definitely make America strong again forever. We will definitely make our country wealthy again forever. We will definitely make America proud again this time and forever. We will make our beautiful America safe again and for all. And yes, for sure, together, we will absolutely make America great again once and for all.

"Look, here's the point, having such a nuclear – is about a great and interesting story, where my uncle happened to be a great nice professor and great scientist and engineer as well, Dr. John Matthew Trump at MIT; extremely good genes, you know, very good genes! [83].

При цьому у слухача виникає справедливе враження про те, що мовець занадто багато і невпинно говорить, проте, ніякої абсолютно нової і свіжої цікавої інформації його нові залучені у мовленні речення насправді ні в якому сенсі не несуть.

Узагальнюючи, іноді взагалі буває важко зрозуміти про що саме йдеться у промові Дональда Трампа. Яскравий прикладом може бути наступний уривок (дослівно англійською):

"Look, here's the point, having such a nuclear – is about a great and interesting story, where my uncle happened to be a great nice professor and great scientist and engineer as well, Dr. John Matthew Trump at MIT; extremely good genes, you know, very good genes! Well, OK then, just very-very smart, the School of Finance in Wharton, undoubtedly good, extremely smart, I guess you know that, if you are a conservative working Republican from this lovely country,

if I happen to be a liberal, if, let's say, agree, if I've ran as a big liberal Democrat from this country, then they would have said that I am the one, who who is definitely smart person, and, you know, anywhere in the world - it'll be true! However, when you happened to be a very conservative Republican guy, then they try-oh, and, well, do they have to do a big number, so that's why I'm going to always start things off : have gone to Wharton, was pretty good and smart student, and yes, I went there, just went there, and have done this task, I, let's see, have built a great fortune, you know, and, as well, I had to quickly give for all of my credentials whole my time, сгя we are planning for a little tiny disadvantaged thing, however, you try to look look at this nuclear big deal, anf at all the things, which really do hardly bothers me, just a lot, and it would definitely have been so and so easy for me, and that is not so much of importance here, you know, as all these important lives are just (nuclear is the greatest power of all times; my dear uncle has nicely explained me many, just many years ago, the things about the big power and that it's been 35 years already, so yeas, it was many yeas ago; he would have explained everything about great power of what is just happening there, and, as well, he was completely right about the people who would have thought contrary things), however, when you may look at everything, that's happening with that four dangerous prisoners – now, actually, it used to be three from now, and yes, it was four men – but, let's remember, when it was three guys and even just now, I would definitely have said all I think about that, and especially that it is everything in this messenger; fellas, my dear brothers, and they are my great fellas cuz, you know, they, actually, do not do that, they haven't figured everything out that aa the women here are just much-much smarter right now at this moment than all these men there, and, you know, it is just going to take all of them about more of long 150 years, but, however, all this Persians are just great and awesome negotiators, you know, and all this Iranians people are just so-so great negotiators, I admit, and so on. And one more thing, they, they just have killed, yes, they just have killed as us, my brothers." [80].

З цієї промови взагалі незрозуміло, що політичний діяч хотів сказати і якою взагалі була тема даної промови. Дональд Трамп переходить з однієї теми на іншу, і в результаті не закінчує жодних з них.

3.6 Слова-наповнювачі та прізвиська

Ще одна властивість мови Дональда Трампа є його пристрась до слів-наповнювачів. Він не використовує великого їх різноманіття, але він майже кожен раз заповнює ними свою промову. До таких слів належать:

- I think;
- I do not think;
- I guess;
- Look;
- I mean;
- Well;
- You know;
- Let's say;
- It's kind of;
- It's sort of;
- As you probably know;
- I'll tell you what;
- I have to say, etc.

Приклади їх використання у промовах:

1. I think you'll be very impressed with the names.
2. I do not think they will be disappointed.
3. They had something that is, I guess, a modern-day technique in polling.
4. Look, I have great respect for The Times.
5. I mean I'm somebody that really has gotten along with people over the years.
6. You know, all of a sudden they think I'm going to be running for office, let's say.

7. Look, I have great respect for The Times.
8. As you probably know, I did many many speeches that last four-week period.
9. I will tell.. guess what? I, actually, have my mind opened on this object.
10. But I have to say the partners come in, they're very, very successful people.

Для Дональда Трампа також характерні вживання слів широкої семантики типу everything, something у випадках труднощі у виборі конкретного слова.

But it's sort of interesting. ... we are seeing kind of crowds and kind of,, the kind of enthusiasm we were getting from people. Well, I guess, there are some evidences of connectivity, you know. There's just something, somewhere there. [81].

Використання такого роду оборотів і слів виконує контактовстановлюючу функцію, а також допомагає створювати враження спонтанності мови, а, отже, щирості і правдивості.

Заслуговує уваги й те, що абсолютно новою для американської політичної комунікації є особливість Дональда Трампа давати прізвиська своїм опонентам і повторювати їх при кожній нагоді.

Як приклад, можна навести "Rocket Man" ("Людина-ракета»). Саме таке прізвисько придумав Дональд Трамп Кім Чен Ину - лідеру Північної Кореї. Більше того, саме так назвав лідера Північної Кореї Дональд Трамп під час свого виступу у Генасамблеї ООН. Така прямолінійність вражає багатьох, і окрім цього, це може призвести до погіршення міжнародних стосунків обох держав.

3.7 Риторичні питання

На думку М. Н. Ковешнікова, риторичні запитання (певні конкретні твердження, що, у свою чергу, характеризуються формою запитання) є так званим «найбільш експресивним інструментом для того, щоб активувати

діючого адресата» і, окрім цього, мають можливість допомогти виділити саме найбільш цікаві та важливі деталі та елементи конкретно з визначення головного сенсу даного елемента:

«With every single day that President from our country is calling me or I'm calling them, and we've got to release this text as soon as possible. So, what way do you do your business and how is it going? Who is going to eagerly want to speak his mind with your President »?

«Well, actually, are there any specific places where we are able to have much more fun and joy than at Trump's rally, are there such ones»? [78].

За допомогою риторичних запитань, відповідь на які очевидні й однозначні, Дональд Трамп підкреслює важливість та істинність своїх ідей. До того ж форма риторичного запитання допомагає виділити найбільш значиму інформацію з потоку мови і сфокусувати на ній увагу аудиторії. У другому прикладі можна також побачити, що Дональд Трамп говорить про себе в третій особі, що є досить цікавим явищем у політичному дискурсі. З одного боку, він дистанціюється від того, що відбувається. З іншого боку, це твердження виглядає так, ніби воно було сказано кимось іншим, а він просто його повторив. Проте, такий прийом допомагає Дональду Трампу урізноманітнити мову і в черговий раз підкреслити своє ім'я.

3.8 Інші приклади

Узагальнюючи особливості політичної риторики Дональда Трампа, можна взяти уривок з його інтерв'ю на ток-шоу "Jimmy Kimmel Live!", в якому він пояснює своє ставлення до мусульман. У плані лінгвостилістики його відповідь має майже всі ключові лексичні елементи публічної промови американського політичного діяча, і тому представляє особливий інтерес.

Well, dear Jimmy, you see, the problem itself - I mean, let's say, I'm fully into it. However, look, we've got people who are coming to our beautiful country and are willingly looking for some tremendous harm to make. You, by the way, are looking at this two – please, just refer to Paris, and carefully look at what's

happened there, in that place. Well, I mean, all of these nice people, they, actually, didn't come from such a great place, as Sweden, right? Now look at what's happened in previously mentioned Paris. Please, look at what's happened just 6 days ago in our California, with almost 20 people are dead. Others are going to just die, you see, and they are so-so painfully injured. So, what do I want to is to find out what is it, you know, you cannot easily solve that problem until the moment you are able to correctly find out what is the main cause's root. And, as well, I want to know, what's the actual problem, what is just going on right now in our country. And, for sure, it is temporary. I have had big amount of people who often call me and just say thanks. Now, if you clearly remember this, when I've done that some time earlier it was, you know, like such a bedlam, and all of a complete sudden – you start to watch previous night, and you clearly see all that people calmly talking. They were saying, that "Oh, well, dear mr. Trump has got a good point, actually. We've got to get this down straight into this problem ". All those people are just my good friends, and, bu the way, called it to say that way, "Hey, Donald, you see, you've done us just a tremendous, huge service". It is connected with such a fact, that we do have a big problem, yes, and we necessarily need to know what's the... [82].

В першу чергу, є сенс розглянути цей уривок з точки зору фоностилїстики - розділу стилїстики, де вивчаються експресивні властивості вимовних варіантів слів і словосполучень. Таким чином, журналістами було проведено цікавий аналіз загального слухового сприйняття відповіді Трампа. Він складається з 220 слів, з яких 172 (або 78%) - односкладові (look, harm, dead, die, cause і т.д.), а 72 (або 17%) - двоскладові (problem, happened, injured і т . Д.). Тільки 2 слова містять 3 складу (tremendous, remember), при цьому прикметник tremendous повторюється тричі. Також тільки 2 слова містять 4 склади (temporary, California). В результаті перевага односкладових і двоскладових слів з ударним закритим стилем, таких як dead, cause, problem, injured, bedlam, надають мові особливу ритмічну організацію, роблячи її, як згадувалося раніше, уривчастою і динамічною. Крім того, ті ж самі ключові

слова завершують пропозицію і виділяються в мові Дональда Трампа додатковими інтонаційними засобами, наприклад, уповільненням темпу або високим низхідним тоном.

Що стосується стилістичної організації відповіді в цілому, тут переважають такі риторичні елементи, як парацеляція і синтаксичний паралелізм (Look at what happened; I mean, And (what) I wanna (do is) find out; and you watch ... and you see), а також лексичний повтор (займенник you повторюється 10 разів, а іменник problem - 5). Крім того, використання великої кількості виразів неформального стилю (I mean, look, Im for it, okay, I wanna, you know), що робить мову Дональда Трампа простою і дружньою, як наче він звертався б до свого приятеля.

Таким чином, Дональд Трамп користується такими риторичними засобами, які мають найбільш дієвий ефект і вплив на слухачів. Серед мовностилістичних особливостей його політичної риторики можна відзначити, перш за все, неформальну лексику, парацеляції, синтаксичний і лексичний повтор, а також уривчастий ритм, створений переважно використанням односкладових і двоскладових слів. Видання The Boston Globe відзначає, що мова Трампа відповідає рівню учнів четвертого класу, а The New York Times порівнює його з мовою «Пригод Гекльберрі Фінна» Марка Твена і казок Ганса Крістіана Андерсона. Однак саме простота викладу і є основним риторичним прийомом Дональда Трампа, в результаті дії якого його «мовний образ» постає більш зрозумілим і переконливим перед рядовим американцем.

3.9 Синтаксичний рівень і показник мови у промовах Дональда Трампа

У політичному дискурсі варто звертати увагу на структуру пропозиції і на вибір синтаксичних конструкцій. В першу чергу це активний і пасивний стан. Активний стан використовується, щоб показати готовність до виконання обіцянок, в той час як пасивний стан виводить з центру уваги учасників ситуації, тим самим зменшуючи відповідальність за дії. Приклад

використання активного стану Дональдом Трампом, де він явно підкреслює готовність до дії: «We'd begun to fully drain whole swamp of that government place of corruption by straightly imposing a long 7 year ban for that lobbying by the fully executive branch of our officials and, as well, all lifetime ban on basis of becoming true lobbyists for the sake of a foreign governments». [80].

Приклад мовлення Дональда Трампа, де присутнє явне виведення всіх до єдиного учасників нинішньої ситуації із залученням такого інструменту, як пасивний стан: «The process of crumbling our infrastructure will surely be fully replaced ... And our military as well will be given soon all needed resources». Так, досі ніяк не зрозуміло, хто буде виконувати дані обіцянки.

Також на синтаксичному рівні може використовуватися цитування, що відтворює в точності уривок якогось тексту, або чиєїсь мови. Даний прийом допомагає тому, хто говорить для того, що підтвердити і довести свою точку зору.

А. П. Чудінов зазначає діалогічну природу політичної мови, оскільки вона, в основному, спрямована на вплив. Варто також зазначити, що в процесі політичної комунікації в якості засобів діалогізації додають цитати, приховані метафори і алюзії, що дозволяє зробити повідомлення «яскравішим», а з іншого боку привнести загадку для більш глибокого аналізу:

- «So, my dear friends, today I got an important call straight from the top of representatives. He's said me earlier: My big congratulations Donald for having such an impressively great, highly influencive economy in our country».

- «Well, guess, you do remember that just 13 minutes right after I'd raised my right hand and took all the oath from that office, namely, the Washington post place, such a terrible newspaper, I'd say, and that doesn't even know how can one write a pure truth, that has published old story. And, if to mention all, in this very case all of them may have gotten everything pretty correct, you know. Actually, they have said previously: "Our effective campaign to quickly impeach dear mr. Donald Trump has already begun and on the move." Well, that was their main headline, as

you can see. Really little did we know, my friends, that they weren't playing that game, so...». [79].

У першому наведеному вище прикладі ми можемо спостерігати таке явище, як використання прямої мови заради того, щоб продемонструвати, що його точка зору про впливову економіку Сполучених Штатів належить лише не тільки самому Дональду Трампу персонально, а й представникам інших держав, які визнають її велич. Посилання на чийось думку завжди буде спрацьовувати як маніпулятивний прийом, так як ті самі думки, які намагається донести до аудиторії мовець, належать й іншим людям.

Другий приклад дуже цікавий з синтаксичної точки зору. В одному з пропозицій Дональд Трамп наводить цитату із заголовка відомої газети «WashingtonPost», яка повідомляє про те, що кампанія з імпічменту президента почалася. В даному випадку цитування є необхідним, щоб пояснити, чому Дональду Трампу не подобається ця газета, так як в її відношенні він вже вживав епітет «terrible» («жахливий, огидний»). В останньому реченні використана інверсія. Використання інверсії допомагає виділити ті елементи повідомлення, які значимі для наміру мовця. В даному контексті Дональд Трамп підкреслює всю серйозність намірів даної газети, яка не зупинилася тільки на одному заголовку, так як за ним послідував ще цілий ряд схожих заголовків.

О. Л. Михайлева дотримується думки, що політичний дискурс є сферою вираження боротьби і змагання. У зв'язку з цим вона пропонує виділити три прагматичних стратегії, які використовуються в політичному дискурсі:

- 1) стратегія на підвищення;
- 2) стратегія на зниження;
- 3) стратегія театральності.

За допомогою стратегії на підвищення мовець прагне підвищити свою значимість:

«However, you do know that I surely make as a great President about all three hundred and sixty thousand dollars. So, yes, I give it away in any case»;

«You absolutel cannot keep it safely. You absolutely cannot properly make a great gift. All you can do is giving it to some agencies of yours. So, with that being said, I easily can give it to our health. I am able to give it our transportation. I, as well, can give it to our military. But, as you can see, it is possible for me to give it away all this time»;

«Yes, I just lose billions of dollars being a President of this country. I don't care, actually. It is nice to be very rich you know. However, I lose just billions»;

«And, as you possibly know, maybe, however, especially in our great Minnesota, I've kept another my important promise. I've issued a big executive actions previously, while making it clear that there are no refugees who will be soon resettled in any possible city in our country or any other state without any of the express previously written consent of this city or another state»;

«We have also implemented such a strong vetting and great screening mechanisms that ever put into some place. We continue to keep extremists, criminals and terrorists the hell out of this great country!». [78]

«We won't make all that mistakes that were made in beforemanted European countries, which allow many people a violent rude ideology to take all of the roots in our big country, and, by the way, on our far shores. We are not going to easily allow that things to happen. And, as you may already know, if we want to protect our great citizens from people who would definitely do a big harm to us I've instituted a very-very controversial, and extremely hard to get that travel ban in one of the world's most dangerous countries». [77].

У перших чотирьох прикладах Дональд Трамп користується тактикою самопрезентації, яка допомагає йому побудувати свій позитивний образ. Він розповідає аудиторії, що він не заробляє гроші, а навпаки, роздає їх на різні благі цілі (охорона здоров'я, військова галузь). В контексті мови Дональда Трампа така інформація присутня, так як своїх політичних опонентів він представив в невідгідному світлі. Очевидно, що з точки зору маніпулювання

це продуманий хід. До того ж, Дональд Трамп підкреслює, що він вже виконав деякі свої обіцянки для жителів Міннесоти, що стосуються політики біженців. Наступні кілька прикладів демонструють одночасно і тактику презентації, і стратегію створення кола «своїх». Характерною рисою даного займенники можна назвати його здатність об'єднувати відправника і одержувача повідомлення. Ми - створення образу єдиного цілого президента і всієї країни. Дональд Трамп акцентує увагу аудиторії на те, що вже було зроблено під час його президентства, а це поліпшення структури атестації, боротьба з міжнародним тероризмом і екстремізмом, а також обмеження в'їзду на територію США громадян з потенційно небезпечних держав. Всі перераховані дії належать не тільки Дональду Трампу, а й громадянам США, адже це вони його обрали, а він виправдовує їх очікування.

Дослідники феномену Дональда Трампа одноставні у питанні оцінки домінуючої ролі емоційної складової в його риторичі. Тут можна назвати такі її компоненти, як:

1. Пряме нав'язування власної думки іншим;
2. Категоричність у відповідях;
3. Вперте бажання вставити свої п'ять копійок;
4. Активна мова тіла, жестикуляція;
5. Нестримна експресивність;
6. Підвищена інтонація;
7. Високий голос мовця.

Так, під час першої промови у Генсамблеї ООН Дональд Трамп доволі категорично заявляє: "and yes, I'll always put my great America on the first place".

Під час інавгурації Трамп говорив: «Do not allow anyone to tell you that it can not be done».

Така стратегія використовується політиком для формування емоційного настрою аудиторії. Звернення до ціннісних орієнтирів аудиторії та звернення

до її емоцій. Так, Дональд Трамп проявляє бажання єднання з аудиторією за допомогою використання метафор.

Як видно з прикладів промов, досить поширене мовне явище у мові Дональда Трампа є використання особового займенника *we*, що уособлює усіх громадян країни, підсилює психологічний тиск, і, таким чином, залучає їх у зазначені в промові проблеми країни. Це значно скорочує дистанцію між адресатом та цільовою аудиторією, переконуючи слухачів в тому, що вони разом з ним переслідують спільну мету:

«So, together, we all will easily determine whole course of our country, and the world as well, for many, so many years yet to come. It's definitely that we'll face a lot of challenges and difficulties. We'll greatly confront all the hardships, and, yes, we'll quickly get our job done ».

«We're one such a nation, where their big pain is our same pain. All of their great dreams they have are our great dreams and their long success will be our long success. We'll share one our heart, one our home, and one our glorious pure destiny». [78].

"We'll surely stop that radical Islamic black terrorism, as we just cannot allow it".

Вживання займенника *they* у промові політика спрямовує увагу слухача на їх суперника і на ті проблеми, які вони створили для Америки:

«All of their victories haven't been your victories, actually. All of their big triumphs haven't been your big triumphs, and, yes, while they were celebrating in our great capital, there was just too little to celebrate that for hard struggling families along and across our big land». [81].

У згаданій промові політичний діяч Дональд Трамп окрім цього успішно застосовує також і таку стратегію, як зниження. Науковець О. Л. Михайлева пояснює, що дана стратегія спрямована на супротивника, іншими словами, опонента, що ефективно допомагає визначити і спростувати його установки. Бачимо це на прикладі:

«So, this guy is just walking in, with no experience, knowing nothing, walks just out with an enormous and four G, flying in on that Air Force Three with his lovely

father, great Vice President. Don't forget, friends, that is time when he was only Vice President. So, yes, that way, China is giving his beloved son 1.7 billion dollars. How'd you like to have such a person, as Joe Biden is taking over that negotiations just right now with China, how would you like it? Well, I don't think so. I don't think so for sure, my friends. Meanwhile, this time, Joe has allowed China to just rip off America for some nine years long as unique Vice President. By the way, Barack Obama has let him to fully rob us blind and deaf». [77].

Даний уривок із промови демонструє тактику звинувачення і виявлення супротивника. Дональд Трамп прямо і без вагань заявляє таку думку про те, що Джо Байден разом з таким політичним діячем, як Барак Обамою сильно посприяли процесу лівого використання великої кількості державних коштів саме не за прямим їх призначенням, і, при цьому, не даючи назву точним і правдивим аргументам для такого характеру висновків. Ми можемо сказати, що ці тактики дозволяють маніпулювати свідомістю аудиторії, так як відбувається процес переконання і нав'язування, що, у свою чергу, апелює саме до емоцій і почуттів людей, які, більш ніж очевидно, зовсім не байдужі до того, що буде з їх країною і бюджетом, який формується протягом багатьох років саме завдяки податкам громадян.

Також до синтаксичного рівня можна віднести процес номіналізації, тобто перетворення дієслова в іменник. Наприклад, наступні слова з промови Дональда Трампа: «Well, our obligation, my friends, is to protect, defend and fully serve all the citizens of our beautiful country». Можна перекласти як «Наш обов'язок - служіння, оборона і захист жителів країни США». Також номіналізація дієслівного присудка можна помітити в наступному прикладі: «You seem such great acting as helping my people in our great country must quickly get continuing effective basis».

Отже, з синтаксичної точки зору політичне мовлення президента США Дональда Трампа є доволі простим і більше нагадує звичайну розмову пересічної людини. Кандидат зазвичай не використовує складних речень зі

складними синтаксичними конструкціями, і навіть у заздалегідь підготовлених виступах воліє залучати розмовно-побутовий стиль мови:

«Everyone is listening to you now».

«All of americans just want to have great schools for their beloved children, safe and generous neighborhoods for all of their big families, and, as well, good, well-paid jobs for themselves and for others».

«America will start winning again, winning like never before».

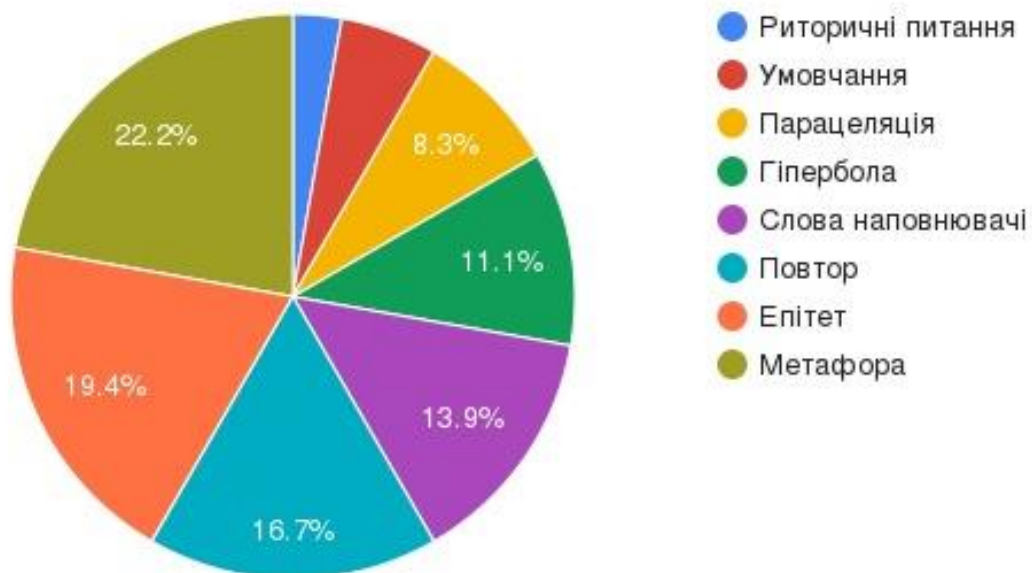
«You will never be ignored again». [81]

Такі висловлювання становлять більш ніж 85 відсотків у мовленні Дональда Трампа.

Висновки до розділу III

Підводячи підсумки, з впевненістю можна сказати, що майже всі наведені в роботі приклади з промов Дональда Трампа показують, що мовне маніпулювання є невід'ємною частиною політичного дискурсу та риторики данного політичного діяча. З одного боку, даний вид дискурсу вимагає цього в більшій чи меншій мірі.

Основним завданням мовної взаємодії і мовної поведінки в політичному дискурсі є планування таких дій політичного діяча, які зможуть приблизити його до основної мети переконання аудиторії, використовуючи різні лінгвістичні стратегії, маніпулятивні прийоми та синтаксичні особливості. У наведеній нижче діаграмі показано відсоткове співвідношення використання у промовах тих чи інших лексико-семантичних і лінгвостилістичних засобів:

У політичному дискурсі лінгвістичні стратегії використовуються на всіх рівнях мови для ефективності переконання і реалізуються за допомогою різних мовних засобів.

Висновки

Отже, у теоретичному розділі було детально охарактеризовано таке явище, як дискурс, проведено всебічний аналіз всіх його областей і аспектів, а саме основні його поняття і терміни, семіотичний аспект, природа явища дискурс-аналізу, жанри, основні діючі стратегії та сучасні тактики політичного дискурсу, його ефективність у сучасному світі, процес відстоювання точки зору в даному процесі, його функції, соціально-когнітивні особливості політичного дискурсу і політичних промов в сьогоденні.

У практичному розділі було проаналізовано лексико-синтаксичні особливості політичного дискурсу на прикладі промов відомого політичного діяча Дональда Трампа. У підсумках буде доречним задатися питанням, чи можна визначити стиль промов Дональда Трампа, як ефективний засіб досягнення своїх політичних і соціальних цілей, та підтвердження його статусу яскравого і видатного оратора? Напрошується висновок про те, що красномовство в сучасному політичному дискурсі можна розуміти по-різному. Це може бути класичне «уміння говорити красиво, переконливо, вміння зацікавити людину своєю мовою», а може бути просто вміння говорити зрозуміло і переконливо, змусивши людину повірити в щирість мовця. Красномовство з елементом «краси» мови передбачає володіння структурним різноманіттям синтаксису, багатим словниковим запасом з розвиненими синонімічними і антонімічними зв'язками, різноманітними стилістичними прийомами та іншими виразними засобами. Але, як це видно на прикладі Дональда Трампа, можливо, красномовство позбавлене такої краси: досить лише будувати свою промову просто, із застосуванням прийому паратаксису як переважаючого, а не для емпізи, застосовувати різні види повтору і розмовні обороти не для того, щоб вражати, а щоб дозволити тим, хто хоче краще зрозуміти і засвоїти зміст, встановити ефективний контакт із мовцем, і, більш того, важлива довіра між оратором і людиною, а

не між оратором і аудиторією. Можливо, в політичному дискурсі таке красномовство є більш ефективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борботько В.Г. Елементи дискурсу, теорія і практика/ В.Г. Борботько, 1987.
2. Брутян Г.А. Теорія аргументації. – Єреван: Вид. АН Арменії, 1994. – 245 с.
3. Бушев А.Б. Автоматизація олітичного дискурсу/ А.Б. Бушев // Політичний дискурс [Електронний ресурс] – 2001. – Режим доступа: http://center.fio.ru/method/resources/filippovma/english/pedsovet2002/avtom_diskyrs.doc.
4. Дейк Т.А. ван. Дефініція дискурсу / Т.А. ван Дейк – Москва, 1993. [WWW-документ] URL <http://www.nsu.ru/psych/internet/bits/vandijk2.htm>
5. Гийом Ж., Мальдье Т. Сучасні інтерпретичні прийоми, основна проблематика сенсу з позицій дослідження політичного виду дискурсу / Ж. Гийом, Д. Мальдидье // Французская школа аналізу дискурсу: пер с фр. і порт. – ОАО ИГ «Прогрес», 1993. – С. 123.
6. Кунцевич В.Е. Психологічні характеристики та складові політичного дискурсу / В.Е. Кунцевич // – 2001. – № 5 (10). – С. 30-72.
7. Шейгал Е.И Семіотика політичного дискурсу. – 2002, 56с.
8. Сорокін Ю.А. Характеристика політичного дискурсу: головні напрямки вивчення та дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
9. Діденко М. Політичне мовлення як особливий вид тексту: Дис. канд. філол. наук. – Одеса, 2002. – 198 с.
10. Ерліхман А., Лупу С. Стилiстичні та лiнгвiстичні характеристики типiв вербалiзацiї у Дональда Трампа [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/15314/129.pdf>
11. А.К. Михальська. Визначення політичний дискурс.- Одеса: Чорномор'я, 2012. - 145 с.

12. Шейгал Є.І. Смуток політичного дискурсу
13. Уханова-Шмигова І.Ф. Політичний дискурс: його характеристики та головні функціональні складові [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://eprints.zu.edu.ua/6987/1/00molpdo.pdf>
14. Мацько П.І. Стилїстика української мови / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько. – К.: Вища школа, 2010. – 68 с.
15. Молоткова О. Складні елементи перекладу політичних промов Дональда Трампа [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://ua.euronews.com/2017/01/26/translating-trump-how-the-president-s-language-may-pose-policy-problems>
16. О.Н. Паршина. Характеристика політичного дискурсу, його функції, особливості та зміст
17. Політологія: поняття, персоналії, терміни, таблиці та основні схеми використання: Навчальний посібник для учнів та студентів / В.Н. Піча, Н.К. Хома. – К.: Каравела, Тернопіль: Новий світ, 2002.– 144 с.
18. Потятиник О. Характеристики мовленнєвої поведінки Дональда Трампа [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://www.mediakrytyka.info/ohlyady-analytyka/osoblyvosti-movnoyi-povedinky-donalda-trampa.html>
19. М.М. Кохтєв. «Аналіз політичного дискурсу»
20. Фоменко О.С. Лінгвістичне дослідження політичного дискурсу у сьогодення США (80-ті роки ХХ століття): Дис. канд. філол. наук. – К., 1999.– 132 с.
21. Р. Водак Теоретичні засади політичного дискурсу
22. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [посібник] / В. К. Бацевич. – К. : Школа, 2010. – 124 с.
23. Біловус Л. Теорія інтертекстуальності / Л. Біловус. – Тернопіль: Видавець, 2010. – 38 с.
24. Б. Петерс. Політичне маніпулювання

25. Вашук Т. М. Функціонально-прагматичні властивості американського політичного дискурсу: реферат на здобуття наук. ступеня док. філол. наук: 10.02.04 – германські мови / Т. М. Вашук. – Львів, 2009. – 124 с.
26. М.М. Бахтін. Політичний дискурс: характеристики та осоловості / Л. С. Завальський // Науковий опис з мовознавства. – Харків: Видавпринт, 2009. – Вип. 5. – с. 23–65.
27. В.І. Карасик. Специфіка та проблематика політичного дискурсу: [монографія]. – Київ: Астропринт, 2010. – С. 57–86
28. Кондратенко Н. В. Політичний дискурс, його специфіка функціонування, типологія і сутність / Н. В. Кондратенко // [монографія]; – Київ, 2012. – С. 43–106.
29. О.С. Іссерс. Політична антропологія
30. Я.С. Яскевич. Базові основи теоретичного визначення дискурсу: [монографія], 2010. – 120 с.
31. Мараховська Н. Соціальна лінгвістика як основна підгалузь прикладної лінгвістики: сучасний досвід і майбутні перспективи / Н. Мараховська// – Харків, 2010. – С. 45–76.
32. Гайкова О.В. Політичне мовлення і мовна політика: характеристика можливостей політичної і соціальної лінгвістики, – 2010. – 47 с.
33. Найчук А. А. Політичне мовлення як засіб концептуальних політично-соціальних відносин: реферат. – історія соціологічної науки. – 2009. – 59 с.
34. Філінський А.В. Комунікація і текст: Базові основи дискурс-аналізу: – Харків, 2010. – 47 с.
35. Петлюченко К. В. Харизматика мови і дискурсу: мовна особистість і політичний дискурс: [монографія] / Н. В. Петлюченко. – Тернопіль, 2008. – 124 с.

36. Петренко В. В. Політична мовлення або явище політичного дискурсу? / В. В. Петренко – 2010, С. 45–76.
37. Петренко В. В. Політичне мовлення як особливий засіб для проведення маніпуляцій / В. В. Петренко. – 2009. – 125 с.
38. Прокопенко Б. В. Предвиборчий американський дискурс: головні особливості та семантично-структурні та прагматично-комунікаційні характеристики: / Б. В. Прокопенко. – Харків, 2008. – 72 с.
39. Е.Г. Романова. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми.
40. Серажим В. С. Явище дискурсу як соціолінгвальна особливість: варіативність та методологія: [монографія] / В. С. Серажим, 2010 – 54 с.
41. Славова Л. Л. Мовленнєва особистість державного лідера у вигляді політичної лінгвістики: [монографія] / К. Л. Славова. – Львів, 2009. – 48 с.
42. Т.А. ван Дейк. Мовленнєва особистість політичного діяча: дискурсивно-когнітивна характеристика: [монографія] – Тернопіль, 2008. – 97 с.
43. Славова Л. Л. Мовна особистість у процесі ведення українського та американського політичного дискурсу – типологічне й історичне мовознавство / Л. Л. Славова. – К., 2008. – 89 с.
44. М. Едельман. Структурні особливості політичного дискурсу.
45. Фоменков П. Д. Дискурсивний аналіз сучасного явища дискурсу США, 1999. – 59 с.
46. Чорна В. А. Створення образу соціального лідера політичного руху інструментами стратегій комунікації – Київ, 2009. – Вип. 7. – С. 55–86 с.
47. Токарева И.П. Этнолингвистика и этнография политического общения, 2010. – 78 с.
48. Ухванова И.Ф. Основные параметры политического дискурса во внимании научных исследований / И.Ф. Ухванова // Язык и социум: материалы II Междунар. конф., 1998.

49. В.П. Богданов. Дискурс и политика.
50. Карасик, В.И. Языковой круг: дискурс и личность, их взаимодействия/ В.И. Карасик.: Перемена, 2002. - 132 с.
51. Бахтин М.М. Эстетика ораторского творчества / М.М. Бахтин.: Иск-во, 1993. – 54 с.
52. Павлова Е.К. Лексические проблемы глобального политического дискурса / Е.К. Павлова, Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2007. - № 5 – С. 67-94.
53. Хазагерова, П.Г. Политическая риторика [Текст] / Г.Г. Хазагерова. – М.: Никколо-Медиа, 2005. – 164 с.
54. Гаврилова П. М. Дискурс – политический объект анализа // Полис. Политическое исследование. — 2010. — № 3.
55. Карасик И.В. Языковой круг: личность, концепты, дискурс.: перемена, 2009, 97с.
56. Чудинов П.А Политическая стилистика – основная проблематика, амфора; 2009, 49 - 69с.
57. Jensen J.V. Argumentation: Reasoning in Communication. – New York: Van Nostrand, 1989. – 121 p.
58. Johnston D.P. The Art and Science of Persuasion. – Dubuque, Iowa: W.C. Brown, 1999. – 151 p.
59. Lucas S. The McCraw Hill, 1999. – 146 p.
60. Martel M. Political campaign debates. – New-York. London: Longman, 1989. – 152-167 p.
61. Johnson Double-plus Effective // The Economist. - June 13th. - P. 15
62. Trump, Donald. The Art of the Deal [Текст] / Donald Trump, Tony Schwartz. – Random House, 1988. – 157 p.
63. 11. Trump Donald New York Times Interview: Full Transcript // New York Times. - 2019. – November 14:
<https://www.nytimes.com/2016/11/23/us/politics/trump-new-york-times-interview-transcript.html>

64. FULL RALLY: President Trump rally in Minneapolis. – URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=vT3O5WFYUxo>
65. Donald Trump's Inaugural Address [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті:
https://en.wikisource.org/wiki/Donald_Trump%27s_Inaugural_Address
66. President Trump at the UN: Live updates [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті:
<https://edition.cnn.com/2017/09/19/politics/trump-un-latest/index.html>
67. The Boston Globe [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <https://www.bostonglobe.com/news/politics/2015/10/20/donald-trump-and-bencarson-speak-grade-school-level-that-today-voters-can-quickly-grasp/LUCBY6uwQAxiLvXbVTSUN/story.html>
68. The New York Times [Електронний ресурс]. - Режим доступу до статті: <https://www.nytimes.com/interactive/2015/10/28/upshot/matching-candidates-with-the-books-they-sound-like/html>
69. The Street [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті:
<https://www.thestreet.com/story/13418003/1/the-smart-stupid-way-donald-trump-talks.html>